

Barnevernet

Taushetsplikt, opplysningsplikt og tverrfaglig samarbeid.

Kandidatnummer: 352

Veileder: Siv Bjørklid

Leveringsfrist: 25.05.06.

Til sammen 17 941 ord

17.06.2006

Innholdsfortegnelse

1	<u>INNLEDNING</u>	1
1.1	Problemstillinger	1
1.2	Disposisjon og avgrensning	2
1.3	Rettskilde/ metode	3
2	<u>GENERELT OM TAUSHETSPLIKT</u>	4
2.1	Taushetspliktens innhold	4
2.2	Hensynene og begrunnelsen for taushetsplikt	5
2.2.1	Vern om den enkeltes integritet	6
2.2.2	Hensynet til tilliten mellom privatpersoner og det offentlige	6
2.3	En sondring mellom yrkesmessig og forvaltningsmessig taushetsplikt	7
2.3.1	Yrkesmessig taushetsplikt	7
2.3.2	Forvaltningsmessig taushetsplikt	7
2.3.3	Modifisert forvaltningsmessig taushetsplikt	8
2.4	Hvem har taushetsplikt	8
2.5	Opplysninger som er undergitt taushetsplikten	9
2.6	Opplysninger som ikke er undergitt taushetsplikten	10
2.6.1	Sakens parter	11
2.6.2	Samtykke	18
2.6.3	Anonymiserte opplysninger	20
2.6.4	Ingen berettiget interesse tilsier taushet	21
2.6.5	Formålet opplysningene er gitt eller innhentet for	22
2.6.6	Hensiktsmessig arbeids og arkivordning	22
2.6.7	Opplysninger til andre forvaltningsorgan	24

<u>3</u>	<u>BEGREPENE "PART" OG "SAK"</u>	<u>26</u>
3.1	Partsbegrepet	26
3.2	Saksbegrepet	31
<u>4</u>	<u>BARNEVERNETS MULIGHET TIL Å INNHENTE OPPLYSNINGER OG MELDEPLIKTEN OVERFOR BARNEVERNET</u>	<u>34</u>
4.1	Opplysningsplikten overfor barneverntjenesten	34
4.2	Hvem gjelder opplysningsplikten for	35
4.2.1	Offentlige myndigheter og yrkesutøvere	35
4.2.2	Domstolene	35
4.2.3	Politi	36
4.2.4	Privatpersoner	38
4.2.5	Krisesentre	39
4.3	Nærmere om vilkårene for opplysningsplikten	41
4.4	Sondring mellom opplysningsplikt av eget tiltak og etter pålegg	44
<u>5</u>	<u>TVERRFAGLIG SAMARBEID</u>	<u>48</u>
<u>6</u>	<u>AVSLUTTENDE BEMERKNINGER</u>	<u>52</u>
<u>7</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>54</u>
7.1	Lover	54
7.2	Forarbeider	54
7.3	Forskrifter	55
7.4	Rundskriv	55
7.5	Litteratur og artikler	55

7.6	Rettspraksis	56
7.7	Uttalelser, brev m.m.	57

1 Innledning

Etter norsk rett er det de biologiske foreldrene som har hovedomsorgen for barnet. Det vanlige er at det offentlige lar det være opp til foreldrene hvordan de oppdrar barna sine. Men det er ikke alltid at de anses skikket til å utøve oppgaven. Det er da barnevernet kan kobles inn. Barnevernet er det offentlige organ som skal sikre at barn og unge som lever under farlige og skadelige forhold får hjelp. Det skal også arbeide for trygge oppvekstvilkår.¹ Man kan si at barneverntjenesten har et subsidiært ansvar for barnets omsorg.² Opplysninger barnevernet innehar om barnet kan være av sensitiv karakter og det kan få konsekvenser dersom de skulle bli allment kjent. Det er da viktig at man har rammer for informasjonsstrømmen. Taushetspliktreglene medfører at man kan koordinere informasjonsstrømmen. Dette er en forutsetning for at barnevernet kan utøve sin funksjon. Samtidig er barnevernet også avhengig av at det kan motta opplysninger om barnet fra andre kilder. Det betyr at taushetsplikten ikke kan være absolutt. En kartlegging av barnets livssituasjon innebærer at barnevernet må samarbeide med andre som har informasjon om barnet, for at saken skal bli fullstendig opplyst.

1.1 Problemstillinger

Jeg skal i denne oppgaven legge særlig vekt på tre problemstillinger.

Den første problemstillingen er hva som ligger i begrepene ”part” og ”sak”.

Den andre problemstillingen omhandler barnevernets mulighet til å innhente og gi pålegg om opplysninger fra andre.

Den tredje problemstillingen er hvilken anledning barnevernet har til å drive tverrfaglig samarbeid.

¹ Lov 17.juli 1992 nr. 100. Barnevernloven § 1-1. (bvl).

² Lindboe (2003) s. 21.

1.2 Disposisjon og avgrensning

Oppgaven har i hovedtrekk en framstillende karakter. Med framstillende karakter mener jeg at jeg vil gi en oversikt over rettstilstanden på området. Jeg vil også nevne en del rettspolitiske betraktninger. Samtidig vil jeg underveis komme med mine egne kommentarer og om jeg anser reglene for å være hensiktsmessige.

Oppgavens hoveddel vil falle i fire deler. Jeg vil i den første delen gi en generell framstilling av taushetsplikten med særlig vekt på barnevernets taushetsplikt. Grunnen er at det er viktig å belyse grensen for og innholdet i taushetsplikten før jeg tar for meg spesielle temaer som er relevante i forhold til den.

I den andre delen skal jeg se på hva som ligger i begrepene ”part” og ”sak”. Innholdet i denne delen hører egentlig til den generelle framstillingen av taushetsplikten, men jeg har valgt å behandle det for seg selv. Grunnen er at drøftingen går utover det som kan betraktes som en generell framstilling. I forhold til partsbegrepet skal jeg kun gjennomgå spørsmålet om når foreldrene anses som part i en barnevernssak. Jeg skal også se på hvilken mulighet barnevernet har til å varsle om tiltak til den forelderen som ikke anses som part. Når det gjelder saksbegrepet skal jeg ta for meg Høyesteretts tolkning av tvml. § 482 sammenholdt med juridisk teori.

I den tredje delen vil jeg redegjøre for barneverntjenestens mulighet til å innhente opplysninger fra andre samt meldeplikten enkelte yrkesgrupper har overfor barnevernet. Jeg skal gi en framstilling og vurdering av bvl. § 6-4.

Endelig skal jeg i den fjerde delen se på barnevernets mulighet til å drive tverrfaglig samarbeid. Jeg vil ikke gå spesifikt inn på taushetspliktreglene til andre yrkesgrupper, men redegjøre generelt for hvilken mulighet barnevernet har etter dagens regler til å opprette faste tverrfaglige team. Jeg vil også se på fordeler og ulemper ved bruken av tverrfaglige team. Til slutt vil jeg ta for meg kommentarer i teorien om hvordan rettstilstanden på området eventuelt burde være.

1.3 Rettskilde/ metode

Oppgaven kan plasseres innenfor barnevernrett og delvis innenfor forvaltningsrett.

Utgangspunktet for min framstilling vil være lovreguleringen av taushetsplikten. Jeg vil ta for meg de aktuelle bestemmelsene i forvaltningsloven og barnevernloven. Det naturlige utgangspunkt vil da være lovens ordlyd.

Det finnes rikelig med forarbeider på området. Jeg vil trekke fram noen synspunkter fra aktuelle forarbeider for å belyse eventuelle uklarheter i ordlyden. Forarbeidene til loven nevner også en del hensyn bak loven og synspunkter om taushetsplikten som jeg vil utdype.

Det er ikke mange dommer som omhandler taushetsplikten i forhold til barnevernet. Grunnen til det kan være at det er sjelden slike saker blir behandlet av rettssystemet.

Det eksisterer betydelige mengder med juridisk litteratur om taushetsplikten. Enkelte forfattere foretar en generell framstilling av reglene, mens andre spesifikt vurderer taushetsplikten i forhold til barnevernet. Jeg har valgt å konsentrere meg om Lindboe, Kjellevold og Kjørstad. Grunnen til at jeg har valgt disse forfatterne er at jeg anser deres bidrag som sentrale på området samtidig som innholdet er aktuelt i forhold til gjeldende rett.

Taushetsplikten blir også vurdert i rundskriv. Det er særlig rundskriv Q-24, mars 2005 om ”Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten” som er relevant. Jeg vil i min framstilling trekke fram synspunkter i dette rundskrivet. I den sammenheng vil jeg påpeke at rundskriv ikke er uttrykk for gjeldende rett, men inneholder synspunkter fra departementene om hvordan de mener at loven bør forstås.

2 Generelt om taushetsplikt

2.1 Taushetspliktens innhold

Taushetsplikten er en plikt til ikke å videreformidle opplysninger til uvedkommende, som i denne sammenheng vil være de som ikke er part i barnevernssaken eller de opplysningene ikke berører.³ Det innebærer at taushetsplikten også i utgangspunktet omfatter kollegaer og samarbeidspartnere til den plikten påhviler, men det er i loven gjort flere begrensninger i utgangspunktet, for eksempel fvl § 13 b nr. 3.⁴

Taushetsplikten omfatter forskjellige måter å meddele opplysninger på. Den setter et forbud mot muntlig videreformidling og at informasjon blir gitt ved konkludert atferd. Konkludert atferd betyr at opplysninger bekreftes ved risting på hodet eller andre stilletegn. Det vil også være brudd på reglene dersom det legges et taushetsbelagt dokument sammen med andre papirer for at en person "tilfeldigvis" skal oppdage det. Etter fvl. § 13 plikter man å hindre at andre får adgang eller kjennskap til taushetsbelagt informasjon. Bestemmelsen oppstiller en aktivitetsplikt og setter dermed som krav at det tas visse forhåndsregler for at informasjon ikke kommer i hende på fremmede. Det betyr at unnlater også rammes. Det vil dermed kunne foreligge brudd dersom dokumenter oppbevares skjødesløst. Rt 1989 s. 1368 illustrerer situasjonen. I den nevnte dommen blir en sosialkurator blant annet dømt for brudd på taushetsplikten fordi hun oppbevarte et taushetsbelagt dokument uforsvarlig i sitt hjem, som resulterte i at en annen person fikk innsyn i sakspapiret.

Taushetsplikten innbefatter ikke det at man mottar, nedtegner, lagrer eller bearbeider opplysninger som er taushetsbelagte. Barnevernets oppbevaringsmulighet og systemer for registrering av informasjon kan være en forutsetning for at det kan utføre arbeidet sitt tilfredsstillende. En forberedelse av en barnevernssak kan resultere i et omfattende saksmateriale. Oppbevaringsmuligheten medfører at det finnes et grunnlag som kan gi oversikt over sakene. Taushetsplikten gjelder i utgangspunktet all slags informasjon. Det

³ Rundskriv Q-24, mars 2005 s. 6.

⁴ Lov 10. februar 1967. Forvaltningsloven. (fvl.)

foretas ikke en vurdering av om opplysningene er skadelige eller sensitive fordi en slik regel lett kunne føre til avgrensingsproblemer. Hva som anses som sensitiv informasjon vil ofte være subjektivt og derfor variere fra person til person.⁵

Brudd på taushetsplikten kan resultere i straffeansvar etter strl. § 121⁶, eventuelt erstatningsansvar eller reaksjon fra arbeidsgiver. Strl. § 121 kommer til anvendelse overfor dem som ”driver tjeneste eller arbeid for staten eller kommunen”. Skyldkravet er ”forsettlig eller grovt uaktsomt”, som innebærer at den som bryter taushetsplikten må ha vært klar over det eller situasjonen må være meget klanderverdig. Sempel uaktsomhet rammes derfor ikke. Strl. § 121 inneholder ingen gjerningsbeskrivelse. Man henvises til andre lover for å få klarhet i om det foreligger brudd på taushetsplikten. Fvl. §13 til § 13 f er eksempler på gjerningsbeskrivelser. Strafferammen for overtredelse etter bestemmelsen er bøter eller fengsel inntil 6 måneder, men i visse tilfeller kan man dømmes til fengsel i 3 år. Det kan skje der bruddet er gjort i vinnings hensikt eller der det foreligger skjerpede omstendigheter. I en vurdering av om det foreligger skjerpede omstendigheter må det sees på hva slags opplysninger det dreier seg om og hvilke konsekvenser et eventuelt brudd på taushetsplikten vil få eller har fått. I forarbeidene nevnes det som eksempel på skjerpede omstendigheter, brudd på taushetsplikten om et anonymt vitnes identitet.⁷

2.2 Hensynene og begrunnelsen for taushetsplikt

Taushetsplikten setter grenser for at det offentlige kan anvende opplysninger om personer på en skadelig og ulovlig måte. Den medvirker til at det anses legitimt at det offentlige griper inn i privatlivet til mennesker. Den hindrer også at informasjon benyttes til utenforliggende formål, for eksempel at informasjon mottatt i en barnevernssak brukes i en trygdesak.

Asbjørn Kjønstad hevder at taushetsplikten er et maktmiddel som klienter har overfor profesjonsutøvere. Profesjonsutøvere sitter ofte inne med større kunnskap og innsikt enn

⁵ Se Kjellevold (2003) s. 193-194, Lindboe (2003) s. 180 og Kjønstad (2001) s. 28-29.

⁶ Lov 22.mai 1902 nr. 10. Straffeloven. (strl.)

⁷ Ot.prp.nr.40 (1999-2000) s. 45.

klientene. Det medfører at klientene lett kan føle at de kommer i en avmaktssituasjon på grunn av ujevnt maktforhold. Taushetsplikten vil være en stengsel for kommunikasjon. Det gjør at rettsforholdet mellom dem blir mer balansert.⁸ Det er særlig to hensyn som taler for taushetsplikten.

2.2.1 Vern om den enkeltes integritet

Taushetsplikten blir begrunnet ut fra vernet om det enkelte individs integritet. Det blir ansett å være av stor betydning for folk flest at man har kontroll over hvilke opplysninger om en selv som blir spredt til andre og som de kan få innsyn i. I dagens samfunn er vern om privatlivet og sin egen person en meget viktig og sentral verdi. Taushetsplikten er nødvendig for å ivareta personvern hensynet.⁹

2.2.2 Hensynet til tilliten mellom privatpersoner og det offentlige

I sitt arbeid får barnevernet tilgang på alvorlige og private opplysninger om mennesker i ulike familiesituasjoner. Barnevernet er avhengig av slik informasjon for at det skal kunne utføre arbeidsoppgavene sine. For at det skal ha en mulighet til å motta informasjon må det foreligge et tillitsforhold til barnevernet og det offentlige generelt, som bygger på at privatpersoner ikke skal være bekymret for at barneverntjenesten vilkårlig skal videreformidle opplysninger om dem til uvedkommende. Det må unngås at de som oppsøker barnevernet føler at de må holde tilbake visse opplysninger eller unnlate å ta kontakt i fare for at det som blir fortalt ikke blir holdt konfidensielt. Taushetspliktreglene medfører at klienten ikke behøver å være redd for at opplysningene han har gitt skal bli brukt ”mot” han senere. Tilbakeholdelse av informasjon kan i verste fall føre til at saken ikke blir godt nok opplyst og at det fattes feil vedtak.¹⁰

⁸ Kjønstad (2001) s. 18.

⁹ Kjellevold (2003) s. 191.

¹⁰ Kjellevold (2003) s.191.

2.3 En sondring mellom yrkesmessig og forvaltningsmessig taushetsplikt

Loven skiller mellom yrkesmessig og forvaltningsmessig taushetsplikt. I min framstilling velger jeg å bruke samme inndeling som Asbjørn Kjørstad har gjort i sin bok ”Taushetsplikt om barn”.¹¹ Jeg vil skjelne mellom yrkesmessig taushetsplikt, forvaltningsmessig taushetsplikt og modifisert forvaltningsmessig taushetsplikt.

2.3.1 Yrkesmessig taushetsplikt

Yrkesmessig taushetsplikt er taushetsplikt som er knyttet til utøvelsen av et bestemt yrke, og den er regulert i forskjellige profesjonslover. Taushetsplikten til helsepersonell, prester og advokater er eksempler på profesjoner som omfattes av denne taushetsplikten. Den yrkesmessige taushetsplikten er ofte strengere enn den forvaltningsmessige. Helsepersonell har for eksempel i helsepersonelloven § 21¹² i utgangspunktet taushetsplikt om nesten alle personopplysninger de får kjennskap til.¹³

I forhold til den yrkesmessige taushetsplikten kan det i enkelte tilfeller oppstå vanskeligheter med å avgjøre hvilken type taushetsplikt man skal omfattes av, for eksempel der en lege jobber i et forvaltningsorgan. I rundskriv Q 24, mars 2005 s.7 står det at yrkesutøverne vil ha yrkesmessig taushetsplikt når de utøver profesjonsoppgaver, mens de vil ha forvaltningsmessig taushetsplikt når de utøver andre forvaltningsoppgaver.

2.3.2 Forvaltningsmessig taushetsplikt

Den forvaltningsmessige taushetsplikten er regulert i fvl. §§ 13 til 13 f. Den gjelder for de som arbeider eller gjør tjenester for et forvaltningsorgan. Det er for eksempel de som arbeider i barnehagen, skolen og pp-tjenesten.

¹¹ Kjørstad (2001) s. 20.

¹² Lov 2.juli 1999 nr. 64. Helsepersonelloven

¹³ Se Ot.prp.nr 71 (1993- 94) s. 3.

2.3.3 Modifisert forvaltningsmessig taushetsplikt

Modifisert forvaltningsmessig taushetsplikt vil si taushetsplikt som i utgangspunktet følger reglene i fvl. §§ 13 til 13 f, men som det er gjort visse begrensinger i. Det innebærer at visse unntak i forvaltningsloven ikke kommer til anvendelse. Barnevernet og sosialtjenesten har en slik taushetsplikt. Grunnen til det kan være at deres klienter trenger utvidet beskyttelse og vern i sine omgivelser. Samtidig er personvern hensynet framtrædende i slike saker.

2.4 Hvem har taushetsplikt

I bvl. § 6-7 står det at ” enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan eller en institusjon etter denne loven” har taushetsplikt. Det betyr at bestemmelsen bare får anvendelse overfor forvaltningsorganer og institusjoner. ”Forvaltningsorgan” er nærmere definert i forvaltningsloven § 1 som ” ethvert organ for stat eller kommune.” Det har derfor ingen betydning om organet befinner seg på det statlige, fylkeskommunale eller kommunale nivået.

Barnevernloven regulerer to forskjellige institusjonstyper, de vanlige barneverninstitusjonene¹⁴ og institusjoner som er opprettet for opplæring og behandling av barn som er funksjonshemmede. Det har ingen betydning for taushetsplikten om de er offentlig eller privat eide, men de private institusjonene må godkjennes av den statlige regionale barnevernsmyndighet for at de kan anses som institusjoner etter barnevernloven. Bvl. § 6-7 oppstiller to tilknytningsforhold til forvaltningsorganer eller institusjoner som medfører taushetsplikt. Det kan utføres arbeid, som man foretar seg dersom man er ansatt i et forvaltningsorgan eller en institusjon. Den andre muligheten er at man gjør tjeneste for forvaltningsorganet eller institusjonen. Det vil være tilfellet dersom barnevernet benytter seg av utenforstående for å få utført oppdrag, for eksempel støttekontakter, sakkyndige tilsynsførere og fosterforeldre. Taushetsplikten som pålegges ved tjenesteforholdet opphører ikke når ordningen tar slutt. Det følger av fvl. § 13, 3 ledd. Det betyr at fosterforeldrene fortsatt har taushetsplikt om barnet etter at fosterforholdet er over.

¹⁴ Hva som anses som en institusjon er regulert i bvl. §§ 5-1 og 5-8.

De ansatte i fylkesnemnda har også taushetsplikt. Det gjelder de folkevalgte og andre personer i nemnda, herunder ansatte i sekretariatet samt talspersonen til barnet.

I enkelte tilfeller kan det foreligge folkevalgte organer på kommunalt plan, hvor deres medlemmer vil omfattes av taushetsplikten.¹⁵

I forhold til en eventuell rett til å videreformidle opplysninger må det foretas et skille mellom opplysninger som er mottatt i den offentlige og i den private sfære. Det vil ikke foreligge brudd på taushetsplikten dersom det videreformidles opplysninger en har mottatt som privatperson. Grensen for når man anses som en privatperson er meget streng. Rt. 1989 s. 1363 er illustrerende. Høyesterett mente at det var brudd på taushetsplikten hvor en sosialkurator hadde videreformidlet opplysninger hun hadde mottatt på en privat fest. Det avgjørende var at informasjonen ble gitt til personen i egenskap av at hun var sosialkurator. Det innebærer at en person som har taushetsplikt alltid må vurdere om en anses som en privatperson i den private sfære. Det kan løses ved at vedkommende avklarer sin rolle i begynnelsen av samtalen. Jeg mener at en slik streng regel er nødvendig for at taushetsplikten skal fungere optimalt.

2.5 Opplysninger som er undergitt taushetsplikten

Det kan foretas en sontring der taushetsplikten verner om private interesser og der den verner om offentlige interesser. Private interesser er ”personlige eller private forhold” eller ”sensitive drifts- og eller foretningshemmeligheter”. Offentlige interesser kan for eksempel være taushetsplikt om opplysninger som er av betydning for rikets sikkerhet jf. fvl. § 19. I Bvl. § 6-7 foretas en henvisning til den forvaltningsmessige taushetsplikten som er regulert i fvl. §§ 13- 13 e. I forhold til barnevernet er det vernet om de private interesser i fvl. § 13 som er aktuell. De ansatte i barnevernet kommer i kontakt med og hjelper privatpersoner. Det vil derfor være ”noens personlige forhold” som de har taushetsplikt om.¹⁶ Loven definerer ikke innholdet i uttrykket, men forarbeidene¹⁷ angir en rekke

¹⁵ Ofstad og Skar (2004) s. 288.

¹⁶ Lindboe (2003) s. 182.

¹⁷ NOU 2003- 31 s. 195.

omstendigheter som anses som personlige forhold. Det gjelder opplysninger om familiære og huslige forhold, opplysninger om økonomi og materiell standard, helseopplysninger og opplysninger om sosiale forhold av ikke-økonomisk karakter, for eksempel arbeidsmessig eller sosialt fungeringsnivå, holdninger og legninger og endelig konkrete hendelser og opplevelser knyttet til personen som ikke er alminnelig kjent.

I fvl. § 13, 2 ledd regnes det opp en rekke opplysninger som ikke anses som personlig forhold blant annet fødested, fødselsdato, personnummer. Opplysningene kan likevel ikke videreformidles dersom de røper et klientforhold eller andre forhold som må anses som personlig. I bvl. § 6-7, 2 ledd gjøres det unntak fra dette unntaket. Det betyr at den forvaltningsmessige taushetsplikten blir skjerpet for barnevernet på dette området. Grunner til det kan være at personer som er i kontakt med barnevernet er ekstra sårbare og derfor trenger særlig beskyttelse. Det er likevel gjort en reservasjon i bestemmelsen. Barnevernet kan oppgi oppholdssted der det ikke vil medføre at tilliten til barnevernet blir skadet. Det må foretas en konkret vurdering i hver enkelt sak.

2.6 Opplysninger som ikke er undergitt taushetsplikten

Taushetsplikten kan som nevnt ikke være absolutt fordi det da ville være umulig for barnevernet å utføre oppgavene sine. Det er viktige hensyn som tilsier at taushetsplikten ikke skal være for omfattende. I første rekke kan det vanskeliggjøre muligheten for teamarbeid dersom opplysninger bare skal holdes mellom klient og barnevernsarbeider.

Omfattende taushetspliktregulering av barnevernets arbeid kan også kritiseres ut fra hvilke effekter det har på samfunnet. Det kan føre til at man får et lukket system, hvor samfunnet og dets befolkning får lite kunnskap om hva virksomheten beskjeftiger seg med. Det kan resultere i at kunnskap om og forståelsen av problemer holdes skjult. Taushetsplikten kan også føre til at barnevernet får et problematisk forhold til pressen fordi det får en begrenset mulighet til å svare på angrep fra media.

Sett fra en annen synsvinkel kan taushetsplikten utnyttes med det formål å verne om den som har taushetsplikt. Feil og forsømmelser kan ha blitt gjort av denne personen, men blir ikke tatt i betraktning fordi barnevernsarbeideren gjemmer seg bak reglene om taushetsplikt. Utstrakt taushetsbelegging av opplysninger hos barnevernet kan skape

avstand mellom befolkningen og et organ som i utgangspunktet skal hjelpe mennesker. I min videre framstilling skal jeg redegjøre for unntakene til barnevernets taushetsplikt.

2.6.1 Sakens parter

2.6.1.1 Saken parter eller deres representanter

I henhold til fvl. § 13 b, 1 ledd nr. 1, er det ikke brudd på taushetsplikten dersom opplysninger gjøres kjent for ”sakens parter eller deres representanter”. En representant er for eksempel partens advokat. Partsbegrepet er nærmere definert i fvl. § 2, 1 ledd, litra e, og det følger av bestemmelsen at en part er ”den person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder”. Utgangspunktet er at det skal avgjøres etter en konkret skjønnsutøvelse. Figenschow, Ringberg og Ekanger¹⁸ påpeker i sin bok ”Barnevernet” at ”denne skjønnsutøvelsen er i en viss grad blitt borte over år gjennom den praksis som har utviklet seg i barneverntjenesten”. I en del tilfeller kan det være flere parter i en sak, for eksempel begge foreldrene, og opplysningene skal da normalt gis til alle partene. Det medfører at de kan motta personlig informasjon om hverandre. I en barnevernssak er det i utgangspunktet foreldre eller personer med vergemål som er part i saken. Partbegrepet i forholdet til foreldrene er nærmere gjort rede for under punkt 3.1.

Fvl. § 13 b, 1 ledd nr. 1 gjelder i forvaltningssaker, og vil ikke bare være begrenset til de tilfellene hvor det fattes enkeltvedtak. Det er kun i den konkrete saken parten eller partens representanter vil ha tilgang på informasjon. Det kan ikke kreves opplysninger som har tilknytning til en annen forvaltningssak. Det er også antatt at opplysninger som forvaltningen generelt sitter inne med om personer faller utenfor bestemmelsen.

Barnet betraktes også som part i en del tilfeller. Det følger av bvl. § 6-3, 2 ledd. Barnet vil være part i saken da det har fylt 15 år, og uavhengig av alder alltid i tvangssaker. I bvl. § 6-3, nest siste punktum kan fylkesnemnda i særskilte tilfeller godkjenne at barn under 15 år får partsrettigheter. Bestemmelsen anses som en sikkerhetsventil. Unntaket kan komme til

¹⁸ Figenschow, Ringberg og Ekanger (2006) s. 107.

anvendelse der barnet og foreldrene har motstridende interesser i saken slik at barnets syn ikke kommer klart fram. I Rt. 1998 s.1592 ble et 14 ½ gammelt barn nektet å få innvilget partsrettigheter som hjelpeintervient.

Det foreligger ingen plikt for barnevernet etter fvl. §13 b, 1 ledd nr. 1 å gjøre informasjon i en sak kjent for partene eller deres representanter. Bestemmelsen gir en adgang til å videreformidle opplysninger og den setter ingen begrensinger på sakstypen.¹⁹

2.6.1.2 Personer opplysningene direkte gjelder

Fvl. § 13 a nr. 1 gir barnevernet en adgang til å gi informasjon til ”personer opplysningene direkte gjelder”. Bestemmelsen innebærer ikke at man har et rettskrav på opplysninger, og det vil derfor være opp til forvaltningen om den vil frigi informasjon. Det følger av ordet ”adgang”. Informeringsmuligheten gjelder både opplysninger som inngår i en konkret barnevernssak og som faller utenfor. Adgangen til videreformidling av opplysninger fra en konkret barnevernssak gjelder uavhengig av om den opplysningen angår er part i saken eller ikke. Det kan for eksempel være at fosterforeldre eller en støttekontakt ønsker informasjon om seg selv. Opplysninger kan ha blitt innhentet eller mottatt fra privatpersoner eller skaffet til veie ved undersøkelse av vedkommende person. Bestemmelsen gir barnevernet en snevrere adgang til å gi informasjon sammenlignet med fvl. § 13 b, 1 ledd nr. 1. Det kan kun videreformidles opplysninger om dem de direkte gjelder og ikke som i forhold til en part, hvor barneverntjenesten også kan gi informasjon om andre. Forskjellen kan begrunnes ut fra den sterke beskyttelsestanken vedrørende personopplysninger som er rådende. Det kan hevdes at den som ikke er part i saken normalt sett ikke har et like stort behov for opplysninger om andre. Denne personen har i utgangspunktet ikke like beskyttelsesverdige interesser ved at han ikke blir angrepet i en tvist.²⁰

¹⁹ Woxholt (1986) s. 131 og Lindboe (2003) s. 176.

²⁰ Woxholt (1986) s. 124-125.

2.6.1.3 Partsoffentlighet

Fvl. § 18, 1 ledd gir parten i en sak hvor det skal fattes et enkeltvedtak²¹ en rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter. Bestemmelsen regulerer det som kalles partsoffentlighet, og den har betydning for at partene skal ha mulighet til å ivareta sine interesser i saken. Partsoffentlighet er en forutsetning for at forvaltningen skal ha en anledning til å ivareta det kontradiktoriske prinsipp²², som er grunnleggende for rettssikkerheten.

Innsynsretten er begrenset til sakens dokumenter. I henhold til fvl. § 2, 1 ledd, litra f²³ er et dokument ” en logisk avgrenset informasjonsmengde som er lagret på et medium for senere lesing, lytting, framføring eller overføring.” Det innebærer at et dokument både kan være i papirform og være lagret elektronisk. Notat hvor det er nedtegnet muntlige opplysninger omfattes også.

Partene har i utgangspunktet innsyn i alle sakens dokumenter. Det kan være dokumenter fra myndighetene, fra en annen part eller som man selv har sendt inn. Retten til å se alle dokumentene er grunnleggende i forhold til muligheten til å danne seg et helhetsinntrykk av saken. I barnevernssaker hender det ofte at foreldrene har motstridende interesse om barnet. Det er da viktig at det finnes en anledning til å få opplysninger om den andre parten slik at man kan opprette en motstrategi.

I forhold til bestemmelsen er det avgjørende å fastslå hva som regnes som en sak fordi parten kun har innsyn i ”sakens dokumenter”. Eckhoff mener at samme sak er ” det som inngår i samme avgjørelsesprosess”²⁴, og det har ingen betydning at den behandles i flere instanser. For nærmere redegjørelse av saksbegrepet viser jeg til min drøftelse under punkt 3.2.

²¹ Lov 10. februar 1967. Forvaltningsloven § 2 b.

²² Det kontradiktoriske prinsipp innebærer at partene skal få beskjed om den verserende saken, partene skal gjøres kjent med hverandres anførsler og gis en mulighet til å forsvare seg mot dem.

²³ Samme definisjon finnes i lov av 19.juni 1970 nr.69 § 3. Offentlighetsloven

²⁴ Eckhoff og Smith (2003) s. 241-242.

Bestemmelsen omfatter ikke retten til innsyn i andre saker for å finne lignende tilfeller som kan brukes som argument for hvordan saken bør løses. Det må avgjøres etter reglene i offentlighetsloven²⁵.

Partsoffentlighet innebærer ikke at parten har en absolutt rett til å se alle dokumentene i saken. Loven stiller opp en del unntak i bestemmelsens andre ledd. Barnevernet har ingen plikt til å la partene gjøre seg kjent med ”interne dokumenter”. Det kan være dokumenter utarbeidet av selve organet eller av et underordnet organ, av særlige rådgivere eller sakkyndige eller av et departement til bruk i et annet departement. ”Interne dokumenter” kan for eksempel være utkast, notater eller rapporter. Det formodes at det ikke har noen betydning at et annet organ overtar behandlingen av saken for at dokumentet skal anses som internt.²⁶ I forhold til barnevernet kan det være aktuelt der barnet flytter til en annen kommune eller der barnevernet overtar saken fra påtalemyndigheten etter strprl. § 71 b.²⁷

2.6.1.4 Begrenset innsynsrett ved særskilt innhold

I visse situasjoner kan det være behov for å begrense partenes innsynsrett overfor enkelte opplysninger. Det vil være tilfelle der det foreligger informasjon med særskilt innhold. Det reguleres av fvl. § 19, som er et unntak fra hovedregelen i § 18,1 ledd om partsoffentlighet. I forhold til barnevernet er fvl. § 19, 1 ledd, litra c og annet ledd relevante. Jeg skal først redegjøre for fvl. § 19, 1 ledd, litra c.

Bestemmelsen begrenser partens rett til å gjøre seg kjent med opplysninger ” som det av hensyn til hans helse eller forhold til personer som står ham nær, må anses utilrådelig at han får kjennskap til.” Grunnkravet er at det er ”utilrådelig” at parten gis opplysninger, og det avgjøres etter skjønn. Det må foretas en konkret vurdering i hver enkelt sak om unntaket skal benyttes. Det antas at det bare er i spesielle tilfeller at personer kan nektes innsyn på grunnlag av fvl. § 19, 1 ledd, litra c. Unntaket medfører ikke at hele dokumentet skal holdes skjult for parten. Det er innsyn i ”opplysninger i dokumentet” som begrenses.

²⁵ Lov av 19. juni 1970 nr. 69. Offentlighetsloven.

²⁶ Eckhoff og Smith (2003) s. 240-246.

²⁷ Lov 22. mai 1981 nr. 25. Straffeprosessloven. (strprl.)

Resten av dokumentet er derfor ikke taushetsbelagt og reguleres av partsoffentligheten i fvl. § 18, 1 ledd.

I fvl. § 19, 1 ledd, litra c sondres det mellom to situasjoner som kan utløse begrensinger i innsynsretten. Den første situasjonen er at det kan unntas opplysninger av hensyn til partens helse, som det anses utilrådelig at han får kjennskap til, for eksempel en erklæring fra legen om hans medisinske helsetilstand. Grunnen til at innsyn nektes er at informasjonen kan føre til negative reaksjoner hos parten. Utilrådelighetsvurderingen er en avveining av argumenter for og imot innsynsrett. Det som taler for er de hensyn som i sin alminnelighet kan anføres for at man har partsoffentlighet, for eksempel at tilgangen er en forutsetning for partens mulighet til å kunne forsvare seg. Det kan også legges vekt på den skadeeffekt det vil ha for parten å vite at det foreligger en legeerklæring han ikke får se, ut fra at han kan tro at den er mer negativ enn den faktisk er. Det bør utvises tilbakeholdenhet med å nekte innsyn i opplysninger om fysiske helse, der gode grunner taler for åpenhet. Det er sjelden at slike opplysninger fører til en forverring av sykdommen hos parten. Sannsynlighet er større for negative konsekvenser der opplysninger om psykisk helse holdes skjult. Det er som regel slik informasjon som medfører sterke reaksjoner. Det vil være tilfellet der parten reagerer overdrevent på opplysninger og det resulterer i helseskadelige reaksjoner.

Det kan stilles et spørsmål om hvordan det bør vektlegges at legen fraråder at parten får kjennskap til opplysningene. Woxholt²⁸ mener at man bør være meget forsiktig med å gi opplysninger en lege har anbefalt bør holdes borte fra parten. Han synes allikevel at legen ikke uten videre bør ha det siste ordet. Grunnen er at tjenestemannen alltid må vurdere saken etter kriteriene i litra c fordi det er han som er gitt avgjørelsesmyndighet etter loven. Det bør tas i tankene at legen ikke alltid foretar en vurdering etter lovens kriterier og de generelle hensyn om partsoffentlighet.

Eckhoff og Smith²⁹ mener at det ikke alltid må legges avgjørende vekt på at en lege uttaler at parten ikke bør se hans erklæring. I forvaltningen bør det herske en annen ånd enn det

²⁸ Woxholt (1986) s. 202

²⁹ Eckhoff og Smith (2003) s. 248.

man finner i et ”lege-pasient-forhold”. Personen bør ikke først og fremst betraktes som en pasient, men som en part med rett til selv å opptre aktivt for å ivareta sine interesser.

Den andre situasjonen gjelder begrensninger i tilgang til opplysninger som angår partens forhold til personer som står ham nær. Slektninger, venner eller gode naboer anses for nære personer. Det foretas dermed en avgrensning mot mer løse og tilfeldige bekjentskaper. Innsyn i opplysninger kan nektes på det grunnlag av at de inneholder uttalelser fra nære personer som er sterkt negative eller nedlatende om parten. Ot.prp. nr. 27 (1968-69) s. 43, nevner at ”i barnevernssaker, men også i andre saker som berører familieforhold, kan skape vansker for vedkommendes resosialisering og tilpassing til de personer som han skal omgås, om alt det som er trukket inn i saken skal legges åpent for partene”. En grunn til at opplysninger holdes tilbake er at personer i nære relasjoner ofte ikke har noe valg om de vil omgås hverandre. Det er særlig tilfellet når det kommer til familieforhold, hvor det finnes grunnleggende bånd som ikke brytes automatisk. Negative opplysninger kan da ha veldig stor skadeeffekt på det videre familieforholdet.

Under dette punktet foretas også en utilrådelighetsvurdering som medfører en reell begrensning i bruken av unntaket. Ofte kan det likevel være lurt at opplysninger kommer fram selv om det resulterer i at konfliktnivået økes. Det er særlig aktuelt der det er fare for at informasjon er ensidig framstilt. Partens syn på saken vil da være den eneste muligheten til å få klarhet i omstendighetene.

Utredningsplikten i fvl. § 17 setter også stopp for bruken av unntaket i en del situasjoner. I følge bestemmelsen skal forvaltningen påse at saken blir så godt opplyst som mulig før det treffes vedtak. Det kan derfor være nødvendig med partens synspunkter for å overholde plikten.

Det kan forekomme tilfeller der konfliktnivået mellom parten og personen som har gitt opplysningene på forhånd er så stort at det ikke er noen grunn til å holde dem tilbake. Meddelelsen av opplysningene vil ikke medføre at striden blir mer omfattende. Det må likevel gjøres reservasjoner mot de tilfeller der det er fare for at parten reagerer voldelig eller det resulterer i omfattende resosialiseringsproblemer. I utilrådelighetsvurderingen må det også her foretas en avveining mot de hensyn som taler generelt for partsoffentlighet.

Opplysningene skal på oppfordring gjøres kjent for en representant for parten. Det gjelder både opplysninger om partens helseforhold og informasjon fra noen som står parten nær. Loven stiller ingen krav til hvem som kan være representant. Det innebærer at det i prinsippet kan være enhver, men det er vanlig å bruke en fullmektig eller verge. Representanten har i utgangspunktet ikke taushetsplikt overfor parten. Det vil derfor være opp til hans skjønn om han vil videreformidle opplysningene. Det gjelder likevel ikke der det settes som vilkår av forvaltningen at representanten ikke skal meddele informasjonen. Det kan når det foreligger særlige grunner også nektes at representanten får tilgang til opplysningen for, eksempel der det er klart at han vil bringe opplysningen videre.

Fvl. § 19, 2 ledd omhandler to situasjoner som begrenser partens mulighet til informasjon. I henhold til fvl. § 19, 2 ledd, litra a kan parten nektes opplysninger om ”en annen persons helseforhold”, mens det etter litra b kan forbys innsyn i informasjon om ”andre forhold som av særlige grunner ikke bør meddeles videre”. Parten kan ikke nektes tilgang til opplysningene dersom det er av vesentlig betydning at han gjøres kjent med dem. Det gjelder begge alternativene. I vesentlighetsvurderingen foretas det en interesseavveining av partens behov for innsyn og de grunner som taler for at opplysninger ikke gis videre. Det må tas i betraktning hvor følsomme opplysningene er. Det antas at de kan holdes tilbake dersom parten ikke behøver dem for å ivareta sine interesser under saksbehandlingen. Det innebærer at han ikke kan få tilgang til opplysningene dersom han skal bruke dem i en ren sjikanehensikt. De må frigis på det grunnlag at de skal anvendes for å ivareta hans tarv. Partens behov for innsyn vil normalt være størst under saksbehandlingen, eventuelt ved en klagebehandling.³⁰ Litra a om ”en annen persons helseforhold” omfatter både opplysninger om fysiske og psykiske lidelser. Litra b om ”andre forhold” kan for eksempel være skjulte familieforhold eller informasjon om en persons vandel. Det antas i forarbeidene og rettspraksis³¹ at bestemmelsen kan benyttes for å beskytte forvaltningens kilder.

³⁰ Woxholt (1986) s. 201-204, Eckhoff og Smith (2003) s. 247-249.

³¹ Ot.prp nr. 38 (1964-65) s. 67 og Rt. 1993 s.1409. LH-1994-147 er et eksempel på hvor interesseavveiningen medførte at hensynet til kildebeskyttelse ikke fikk avgjørende vekt.

Forbudet mot innsyn i dokumenter som inneholder opplysninger med særskilt innhold, får ikke anvendelse når dokumentene framlegges for fylkesnemnda for sosiale saker jf. bvl. § 7-1 d jfr. sotjl § 9-5, 3 pkt.³² Dokumentene vil dermed bli gjort fullt tilgjengelig for partene. Grunnen er at behandlingen i fylkesnemnda skjer etter domstolsmodellen.

2.6.2 Samtykke

Barnevernets taushetsplikt kan oppheves ved samtykke. Det følger av bvl. § 6-7, 4 ledd sammenholdt med fvl. § 13 a, nr.1. I den sistnevnte bestemmelse står det at taushetsplikten ikke er til hinder for at ” opplysninger gjøres kjent for dem det direkte gjelder, eller for andre i den utstrekning de som har krav på taushet samtykker”. Bestemmelsen stiller ingen formkrav til samtykket, men forarbeidene kommer med visse veiledninger³³. Det kan gis både skriftlig og muntlig, og vil være like bindende. Skriftlig samtykke er ofte å foretrekke på grunn av en eventuell konflikt om samtykkets gyldighet. I enkelte tilfeller kan det også forekomme andre former for samtykke, for eksempel det kan være stillestående, hypotetisk³⁴ eller foreligge situasjoner hvor det kan være i klientens interesse at opplysninger gis³⁵. Utgangspunktet er at samtykket må gis uttrykkelig og at stillestående samtykke dermed bare kan godtas i unntakstilfeller. Det må avgjøres i hver enkelt situasjon hvilken styrke det stilles til et eventuelt samtykke og når det anses for å være reelt. I vedlegg 2 til Ot. prp. nr. 3 s.146 står det at; ” samtykke bør gis under omstendigheter som sikrer at det er skjedd frivillig, etter moden overveielse og med full oversikt over konsekvensene”. Samtykket er gitt frivillig der det ikke foreligger tvang. I barnevernssaker kan det være vanskelig å

³² Lov 13.desember 1991 nr. 81. Sosialtjenesteloven.

³³ Vedlegg 2 til Ot. prp. nr. 3 (1976-1977) s. 145-146.

³⁴ Hypotetisk samtykke foreligger der klienten ville ha samtykket hvis man hadde hatt en mulighet til å spørre ham eller henne.

³⁵ Asbjørn Kjønstad i boken ”Taushetsplikt om barn” s. 4, nevner som et eksempel at det kan være i klientens interesse at en skole mottar taushetsbelagt informasjon fra en sosialarbeider dersom det resulterer i skoleplass. Han mener at hvis det er umulig eller vanskelig å innhente samtykke, kan dette synspunktet sammen med nødrettsbetraktninger, negotiorum gestio og en utvidet tolkning av klientens oppdrag til sosialarbeideren, føre til at opplysninger bør gis.

fastlegge grensen for en tvangssituasjon fordi foreldrene føler stadig at de er i en tvangssituasjon i forhold til barnevernet. Det er ofte slik at samarbeid er en forutsetning for at hjelp skal kunne gis. Asbjørn Kjørstad skriver i sin bok "Taushetsplikt om barn" at; "generelt kan man kanskje kreve at tvangssituasjonen må være vesentlig mer utpreget enn det som er vanlig i tilsvarende situasjon".³⁶ Det kan kanskje være tilfeller der barnevernet framsetter trusler som ikke er reelle med den hensikt at samtykke skal gis. I hovedtrekk må det stilles som krav at den som samtykker vet hvem som får tilgang til opplysningene, videre at han vet hvilke opplysninger som gis og at han får informasjon om hva opplysningene skal brukes til. Det forutsetter en veilednings - og opplysningsplikt fra barnevernet.³⁷ En overholdelse av denne plikten kan redusere tilfeller hvor foreldrene mener at det foreligger regulert tvang fra barnevernet. Informasjon er nødvendig for foreldrenes mulighet til å få klarhet i omstendighetene. Det kan resultere i at de ser situasjonen fra en annen synsvinkel, hvor den opprinnelige tvangsfølelsen erstattes med en holdning hvor de anser at samarbeid og kommunikasjon kommer alle til gode.

I vurderingen av om samtykket er gyldig må det også fastlegges hvor langt samtykket rekker. Utgangspunktet er at samtykket, med mindre annet er avtalt, bare gjelder i den spesielle relasjonen det er innhentet til, men det kan oppstå visse avgrensingsproblemer. I enkelte situasjoner kan det være vanskelig å fastslå hvem det er gitt tillatelse overfor og i hvilken forbindelse taushetsplikten er opphevet. Det andre problemet er vanskeligheten med å styre at informasjonen ikke brukes videre i strid med samtykket, etter at det har blitt gitt videre i ett ledd. Vanskeligheten vil være størst der informasjonen overbringes til en privatperson som ikke er underlagt taushetsplikt. Det finnes da ingen garanti for at personen ikke vil henvende seg til media med opplysningene.³⁸

Det neste spørsmålet er hvem det er som må samtykke. I henhold til loven er det "de som har krav på taushet". I barnevernssaker vil det være foreldrene og barnet. Det legges til

³⁶ Kjørstad (2001) s. 32.

³⁷ Rundskriv Q-24, mars 2005 s. 17.

³⁸ Vedlegg 2 Ot. prp. nr. 3 (1976-1977) s.145.

grunn at i utgangspunktet er det foreldre med foreldreansvar eller barnets verge som må avgi samtykke. I visse tilfeller er det tilstrekkelig at bare barnet samtykker, men det vil være en forutsetning at det har nådd en viss modenhet og forstår hva det gir tillatelse til. Loven opererer altså ikke med en aldersgrense for når det må oppdrives et samtykke fra barnet, men som tidligere nevnt har det partsrettigheter fra det har fylt 15 år. Det må da påkrevs at samtykke også innhentes fra barnet. I enkelte situasjoner disponerer barnevernet over informasjon som bare vedrører barnet. Det kan for eksempel være opplysninger om hendelser som foreldrene ikke kan regulere i kraft av foreldreansvaret. I utgangspunktet vil da barnets samtykke være tilstrekkelig.

Bvl. § 6-7, 4 ledd inneholder en overprøvelsesmulighet for samtykke gitt av foreldrene. I følge bestemmelsen kan fylkesmannen eller departementet avgjøre at opplysninger skal være undergitt taushet selv om foreldrene samtykker. Regelen er gitt fordi i visse situasjoner anses ikke foreldrene skikket til å avgjøre hva som er til det beste for barnet. Det er ikke alltid at foreldrene kan ivareta barnets tarv og se hvilke konsekvenser og belastninger en fritakelse av taushetsplikten kan medføre. Det vil særlig være tilfelle der foreldrene vil gå til media med personlige opplysninger om barnet fordi de er uenige i barnevernets håndtering av saken. Det kan for eksempel være slik at foreldrene vil gå til pressen med et dokument fra en sakkyndig hvor det påstås at barnet er utsatt for seksuelt misbruk, og pålegg om samtykkenektelse gis med den begrunnelse at barnet må vernes. Bestemmelsen angår kun opplysninger som befinner seg hos barnevernet, og vil derfor ikke få anvendelse overfor informasjon som foreldrene innehar.³⁹

2.6.3 Anonymiserte opplysninger

Videreformidling av anonymiserte opplysninger anses ikke for brudd på taushetsplikten. Det følger av fvl. § 13 a nr. 2, og i henhold til bestemmelsen kan anonymisering skje ved at opplysningene gis i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates. Problemet med anonymisering oppstår på lokal nivå på grunn av at stedet er for lite, slik at det ikke lar seg gjennomføre. Bruk av statistisk form vil heller ikke være hensiktsmessig.

³⁹ Kjellevold (2003) s. 198.

På små steder kan personer lett identifiseres selv om individualiserende kjennetegn utelukkes.

Anonymisering av opplysninger kan være nyttig der barnevernet trenger hjelp og råd fra andre etater. Det kan drives tverrfaglig samarbeid ved at saken og problemet framstilles, men individualiserende tegn utelukkes. Det er mest hensiktsmessig tidlig i en saksforberedelse, hvor utveksling av erfaringer og abstrakte drøftelser vil være det sentrale. Senere i saken vil det ofte være nødvendig at personen identifiseres for å få til en fullgod behandling. Problemet med anonymisering på små steder vil også gjøre seg gjeldende overfor tverrfaglig samarbeid.⁴⁰

2.6.4 Ingen berettiget interesse tilsier taushet

Fvl. § 13 a nr. 3 legger til grunn at det ikke er brudd på taushetsplikten der det viderefremmes informasjon hvor ”ingen berettiget interesse tilsier hemmelighet”. I vurderingen skal det særlig legges vekt på om opplysningene er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig andre steder. Opplysninger som barnevernet innehar kan være alminnelig tilgjengelig gjennom offentlige register eller gjennom publiserte dommer. Informasjonen vil være alminnelig kjent dersom en sak blir trukket fram i media, for eksempel der foreldrene går til pressen fordi de er negativt innstilt overfor barnevernets behandling av saken. I forarbeidene legges det til grunn, med visse begrensninger, at barnevernet har en rett til å komme med innvendinger mot foreldrenes framstilling i media. Utgangspunktet er at barnevernet må foreta en konkret helhetsvurdering av hvilke opplysninger de vil gi, på bakgrunn av barnets situasjon. Barnevernet har en rett til å bestride den framstillingen foreldrene kommer med, og gis anledning til å kommentere den informasjonen media har mottatt. Det har i et visst omfang mulighet til å komme med ytterligere faktiske opplysninger, men bør være tilbakeholden med å gå ut med egne vurderinger. Viderefremming i slike tilfeller anses som legitimt fordi behovet for beskyttelse langt på vei har falt bort når foreldrene offentliggjør saken gjennom media.⁴¹

⁴⁰ Kjønstad (2001) s. 33-34.

⁴¹ Se Ot. prp nr. 3 (1976-1977) s. 26-27 og vedlegg 2 til Ot prp. nr. 3 (1976-1977) s. 147.

2.6.5 Formålet opplysningene er gitt eller innhentet for

Barnevernet innhenter og mottar opplysninger for at det skal ha en mulighet til å iverksette hjelpetiltak og eventuelt framsette krav om omsorgsovertakelse og adopsjon. I den sammenheng er barnevernet avhengig av å kunne formidle opplysninger til andre. I henhold til fvl. § 13 b, 1 ledd nr. 2 er taushetsplikten ikke til hinder for at opplysningene brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for. Det kan skje i forbindelse med saksforberedelsen, avgjørelsen, gjennomføringen av avgjørelsen, oppfølgingen og kontrollen. Formidlingen kan foregå på alle trinn i saken. Bestemmelsen kobler formidlingsadgangen til det formålet opplysningen er gitt eller innhentet for. Det medfører at barneverntjenesten bare kan gi opplysninger der formidlingen er nødvendig for å oppnå formålet. Nødvendighetsvurderingen foretas konkret i hver enkelt sak barnevernet behandler, og den må være oppfylt både i forhold til hvem det skal gis informasjon til og hvilke opplysninger som skal formidles.

Formidling på grunnlag av denne bestemmelsen kan være aktuell overfor andre som arbeider i barnevernet eller i forhold til personer i andre forvaltningsorgan. Opplysninger kan også gis til personer utenfor forvaltningen som hjelper barnevernet. Det kan for eksempel være nødvendig å gi informasjon til lærere, for at de skal ha en mulighet til å observere barnet, eller sakkyndige. Andre aktuelle personer kan være fosterforeldre, støttekontakter eller tilsynsførere. Nødvendighetskravet vil være oppfylt der det gis opplysninger som trengs for å foreta vurderingen.⁴²

2.6.6 Hensiktsmessig arbeids og arkivordning

Taushetsbelagte opplysninger kan videreformidles til andre tjenestemenn så langt det behøves for å få til en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning innenfor samme etat eller forvaltningsorgan jf. fvl. § 13 b, 1 ledd nr. 3. Det medfører at kollegaer har en mulighet til å diskutere og rådføre seg med hverandre om saken. Bestemmelsen kan sees som et unntak fra den tradisjonelle taushetspliktmodellen, hvor forholdet mellom tjenestemann og klient ble sett på som et "en-til-enforhold". Virkningen av et slikt forhold er at det som ble fortalt

⁴² Kjellevold (2003) s. 199-200 og Rundskriv Q-24, mars 2005 s. 18-19.

i ”rommet” ikke skulle bringes videre.⁴³ Fvl. § 13 b, 1 ledd nr. 3 fører ikke til at informasjon fritt kan flyte innenfor samme etat eller organ. Det stilles et krav om at videreformidlingen er hensiktsmessig. Det innebærer at det må foreligge et behov for å motta opplysninger, for eksempel at personen skal bidra i saken eller det er hensiktsmessig at han får opplysningene på grunn av den oppgave han har innenfor organet eller etaten.

Fvl. § 13 b, 1 ledd nr. 3 inneholder begrepene ”etat” og ”organ”. Innholdet av disse begrepene avklarer i hvilken utstrekning informasjon kan utveksles internt. Betegnelsene har ikke noe entydig rettslig innhold. Etatsbegrepet er nærmere gjort rede for i Rundskriv Q- 24⁴⁴, hvor det står: ”alle administrative nivå innenfor barnevernmyndighetene tilhører imidlertid samme etat. Det medfører at både den kommunale barneverntjenesten, fylkesmannen, Barne-, ungdoms- og familieetaten, Barne- og familiedepartementet og Fylkesnemnda for sosial saker tilhører samme etat. Det samme gjør barneverntjenesten i forskjellige distrikt eller kommuner.” Barne- og familiedepartementet forutsetter da i rundskrivet at det kan foregå en vertikal videreformidling dvs. informasjonsutveksling mellom de forskjellige forvaltningsnivåene i barnevernet. Det kan også utveksles opplysninger horisontalt dvs. til sideordnede organer for eksempel til andre kommuner.

Barnevernet kan opprettes sammen med andre kommunale tjenester. I en del kommuner er den organisert sammen med sosialtjenesten. Spørsmålet blir da om de tilhører samme etat slik at de kan videreformidle hensiktsmessige opplysninger til hverandre. Loven forutsetter at barneverntjenesten og sosialtjenesten ved en slik organisering ikke tilhører samme etat. I. sotjl. § 8-8 a og bvl. § 6-7, 3 ledd er de pålagt en opplysningsplikt overfor hverandre. En slik meldeplikt ville vært overflødig dersom de hadde tilhørt samme etat. Ved organisering sammen med andre er det viktig at barnevernet er klart definert og har sitt eget arkiv slik at opplysningene ikke blir spredd unødvendig.⁴⁵

⁴³ Kjønstad mfl. (2000) s. 347.

⁴⁴ Rundskriv Q-24, mars 2005 s. 19.

⁴⁵ Rundskriv Q-24, mars 2005 s. 19.

I utgangspunktet står en kommune meget fritt til å bestemme hvordan den vil organisere sin mangeartede virksomhet. Spørsmålet blir hvilken innvirkning organiseringen har på reglene om taushetsplikt. Asbjørn Kjønstad sier i sin bok ”Taushetsplikt om barn” på s. 73,⁴⁶ de tradisjonelle etatsgrensene kan neppe være avgjørende i forhold til reglene om taushetsplikt når en kommune har bygd opp sin administrasjon etter et annet mønster. Da bør de nye etatsgrensene legges til grunn i forhold til fvl. § 13 b, 1 ledd nr. 3. Ved omorganiseringen foretas det forskyvninger mellom ulike etater og organer, som kan få betydning for hvem taushetsbelagte opplysninger kan gis til. Her bør den faktiske organiseringen i en kommune legges til grunn. Det må gjøres selv om det kan få noe tilfeldig utslag når man sammenlikner forskjellige kommuner.” Jeg mener at barnevernet uansett kommunal organiseres må ivareta reglene om taushetspliktslik, for eksempel selv om barnevernet er opprettet som en egen virksomhet eller sammen med andre for eksempel sosialtjenesten, pp-tjenesten, utekontakten anses det likevel som en egen etat i forhold til reglene om taushetsplikt. Jeg mener at kravet om at barnevernet skal være klart definert og ha sitt eget arkiv taler for en slik tolkning. Hensynet til den personlige integritet og tillitsforholdet til barnevernet støtter også et slikt resultat.

2.6.7 Opplysninger til andre forvaltningsorgan

Fvl. § 13 b nr. 5 og 6 redegjør for adgangen til å gi opplysninger til andre forvaltningsorgan og til påtalemyndigheten. Bestemmelsen begrenses gjennom bvl. § 6-7, 3 ledd og medfører at barnevernet ikke har en generell adgang til å gi andre forvaltningsorgan informasjon om en persons tilknytning til barnevernet og hvilke beslutninger som er fattet. Det foreligger en modifisert forvaltningsmessig taushetsplikt.

Barnevernet kan gi opplysninger til andre forvaltningsorgan der det er nødvendig for å fremme barneverntjenestens eller institusjonens oppgaver. Det må foretas en konkret vurdering i den enkelte sak, og det er bare nødvendige opplysninger som kan gis.

Barnevernets oppgave vil være å ivareta barnets interesser. Det er barnevernet som skal vurdere om opplysninger skal gis. Avgjørelsen kan dermed ikke fattes av det organet som eventuelt er aktuell som mottaker av opplysningene. Nødvendighetskravet vil ikke være

⁴⁶ Kjønstad (2001).

oppfylt der begrunnelsen er at det vil fremme oppgaven til barnevernet generelt, eller der informasjonsutvekslingen framstår som hensiktsmessig eller nyttig. Arbeidsmessige betraktninger som at barneverntjenestens oppgaver vil forenkles ved en videreformidling anses heller ikke for å være en legitim begrunnelse. Endelig kan det ikke foretas en formidling på grunnlag av at det vil fremme mottakerens oppgaver. Videreformidling vil være nødvendig dersom det får negative konsekvenser for organets oppgaveløsning om opplysningene ikke gis, for eksempel der det foreligger behov for at skolen til barnet får informasjon om barnets omsorgssituasjon for at den skal ha en mulighet til å iverksette tiltak som medfører en forbedring av situasjonen.

Muligheten til å gi informasjon til andre forvaltningsorgan etter denne bestemmelsen begrenses ikke bare til saken opplysningene er gitt eller innhentet til. Den omfatter også retten til å drive mer generell oppfølgingsarbeid overfor klienten.

Barnevernet kan gi melding til påtalemyndighetene om lovbrudd hvor det kan forebygges vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse. Bestemmelsen setter ingen begrensninger med hensyn til hvem som kan være i fare for tap av liv eller helse. Det kan for eksempel være barnet, foreldrene, bekjente av barnet eller ukjente. Formidling til påtalemyndighetene skal bare skje i spesielle situasjoner. Regelen anses som et spesielt nødrettslig alternativ som innebærer at det må foreligge en akutt og konkret trussel mot andre menneskers liv eller helse for at den kan anvendes. Innst. O. nr. 38 (1985-86) s. 4 nevner at det vil være aktuelt å gi opplysninger til påtalemyndigheten i særlige tilfeller med nærliggende fare for drap eller alvorlig mishandling. Informeringsadgangen vil også foreligge i enkelte narkotikasaker, men det må sees bort fra mindre bruk og overdragelser. Det vil være mest nærliggende å gi opplysninger hvor det foreligger alvorlige narkotikasaker og hvor narkotikatilstrømningen kan stoppes. En regel hvor barnevernet åpent kunne gi opplysninger til påtalemyndighetene, ville medført at en del personer ikke ville ha søkt hjelp i frykt for at politiet blir informert.⁴⁷

⁴⁷ Kjellevold (2003) s. 202-203, Kjønsstad (2001) s. 66-69, Rundskriv Q-24, mars 2005 s. 20-2 og NOU 2003-31 s. 198.

3 Begrepene "part" og "sak"

3.1 Partsbegrepet

Det er ikke gitt at foreldre anses som part i alle relasjoner i en barnevernssak. Figenschow, Ringberg og Ekanger⁴⁸ mener at partsstatusen for foreldre må avgjøres etter to forhold. For det første er det avgjørende hvilke tiltak barnevernet har planer om å iverksette. Det andre forholdet er spørsmålet om hvem som har daglig omsorg og foreldreansvar for barnet etter barnelovens regler.⁴⁹

I tilfellet hvor foreldrene har felles foreldreansvar og bor sammen, anses begge som part i saken. Tiltak som barnevernet iverksetter vil da ha direkte innvirkning på foreldrenes daglige omsorg for barnet. Partsstatus medfører at begge får innsynsrett i sakens dokumenter.

Situasjonen er en annen der foreldrene har felles foreldreansvar, men bor hver for seg. Eventuell partsstatus avgjøres da etter hvilke tiltak barnevernet har planer om å gjennomføre. En forelder med del i foreldreansvaret betraktes alltid som part der barnevernet iverksetter omsorgsovertakelse. Den forelder som barnet bor fast hos vil være part fordi en omsorgsovertakelse har direkte innvirkning på den daglige omsorgen. Det kan stilles spørsmål om en omsorgsovertakelsessak retter seg mot den borteboende forelder. Omsorgsovertakelsen vil ikke ha noe betydning for samværsretten. Forelder uten daglig omsorg med samvær avtalt eller fastsatt etter barnelovens regler vil fortsatt ha rett til samvær etter denne avtalen.⁵⁰ Omsorgsovertakelsen har heller ingen innvirkning på foreldreansvaret fordi det beholdes. Jeg mener at selv om en omsorgsovertakelse i utgangspunktet ikke medfører en begrensning i den borteboende forelders rettigheter, fører den likevel til at forelder må forholde seg til nye mennesker og omgivelser, for eksempel fosterforeldrene og barnevernet. Det vil bli et skifte i forhold til hvilke personer vedkommende må henvende seg til når det gjelder forespørsler om barnets daglige liv. Det

⁴⁸ Figenschow, Ringberg og Ekanger (2006) s. 108-115.

⁴⁹ Lov 8.april 1981 nr.7. Barneloven.

⁵⁰ Ofstad og Skar (2004) s. 145.

kan også hevdes at en omsorgsovertakelse i seg selv er et så inngripende tiltak overfor barnet og foreldrene at en forelder med foreldreansvar bør anses som part. På dette grunnlaget vil jeg si at avgjørelsen retter seg mot forelderen og at han derfor bør anses som part.

I forhold til hjelpetiltak er ikke situasjonen like klar. Der barnevernet iverksetter frivillige hjelpetiltak etter bvl. 4-4, 2 ledd er regelen at forelderen som bor utenfor hjemmet ikke regnes som part fordi tiltaket ikke retter seg direkte mot han. Det samsvarer også med bestemmelsens krav om at det er tilstrekkelig med samtykke fra den med daglig omsorg for gjennomføring. Jeg er enig i denne tolkningen fordi hjelpetiltak normalt har innvirkning på den daglige rutinen til barnet og forelderen som barnet bor fast hos.

Barnevernet har heller ingen anledning til å informere om at det vil bli iverksatt hjelpetiltak med unntak av der den andre forelderen samtykker. Det vil være et brudd på taushetsplikten om slik informasjon gis fordi et klientforhold røpes jfr. fvl. § 13, 1 ledd nr. 1. Det kan forekomme at den forelderen som ikke bor i hjemmet likevel ha del i den daglige omsorgen, og personen har da status som part.

I en del situasjoner er det aktuelt for barnevernet å foreta en frivillig plassering utenfor hjemmet som hjelpetiltak jfr. bvl. § 4-4, 5 ledd. Barne- og familiedepartementet har uttrykt at i utgangspunktet er det tilstrekkelig med samtykke fra den som har daglig omsorg som grunnlag for en slik plassering.⁵¹ Det gjøres unntak for de tilfeller der plasseringen har innvirkning på den andre forelders rettigheter, for eksempel samværsretten. I henhold til denne uttalelsen innebærer det at den forelderen som ikke har daglig omsorg ikke får status som part og vil dermed ikke bli informert om plasseringen. Forbudet mot å varsle forelderen som bor utenfor hjemmet i et slikt tilfelle har blitt diskutert i teorien. Ofstad og Skar⁵² mener at teoretisk sett bør barneverntjenesten sørge for at den andre forelderen informeres om plasseringen dersom vedkommende har del i foreldreansvaret. De nevner

⁵¹ Dette standpunktet ble framholdt av Barne- og familiedepartementet i et brev til Fylkesmannen i Rogaland av 3.februar 1997.

⁵² Ofstad og Skar (2004) s. 70.

ikke noe om hvordan det bør skje. Figenschow, Ringberg og Ekanger⁵³ mener at det åpenbart må gjøres et valg. Enten må vedkommende forelder betraktes som part med fulle partsrettigheter etter forvaltningsloven, eller ikke. Jeg er enig med Figenschow, Ringberg og Ekanger. Det er viktig at det foretas et valg om vedkommende enten skal få fulle partsrettigheter eller ingen rettigheter overhode. Jeg mener at en eventuell mellomregel der barnevernet kan informere om tiltaket ikke vil være nødvendig. Jeg tror at i praksis vil den andre forelderen i de fleste tilfellene bli informert uten medvirkning fra barnevernet, for eksempel av barnet under samvær selv forteller det. Det kan likevel være uheldig i visse situasjoner at borteboende forelder ikke underrettes av barnevernet og ikke anses som part. Det kan være tilfellet der barnevernet senere mener at den frivillig plassering ikke var tilstrekkelig og fremsetter krav om omsorgsovertakelse. Frivillig plassering utenfor hjemmet skal i utgangspunktet være av kortvarig karakter, men i virkeligheten kan barn bli plassert utenfor hjemmet i lengre perioder.⁵⁴ Gjeldende regler kan medføre at den borteboende forelder mister muligheten til å komme inn i saken på et tidlig tidspunkt og dermed eventuelt forhindre en omsorgsovertakelse. Det kan være situasjoner der den andre forelderen holder tilbake eller har gitt villedende informasjon om hvordan forholdene virkelig er. Jeg mener likevel at dette argumentet ikke bør få avgjørende vekt fordi slike saker hører til det sjeldne. Forelderen har alltid mulighet til å reise sak om hvor barnet skal bo fast for retten etter bl. § 56. Jeg mener at hensynet til personlig integritet må anses som det vesentligste på grunn av konflikter som ofte pågår mellom foreldre og den sensitive informasjonen man finner i barnevernssaker.

⁵³ Figenschow, Ringberg og Ekanger (2006) s. 111.

⁵⁴ I bvl. § 4-4, 5 ledd, 2 pkt. står det at hvis det må forutsettes at foreldrene i lengre tid ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg bør det vurderes omsorgsovertakelse. Ot.prp. nr. 44 (1991- 1992) s. 33 legger til grunn at ” lengre tid” er et skjønnsmessig begrep. Ved en vurdering om opprettholdelse av en frivillig plassering må det legges vekt på de konkrete forhold rundt barnets situasjon. Det betyr at en frivillig plassering kan bli langvarig. I LG-1996-1455 var et barn plassert frivillig utenfor hjemmet i ca. 2,5 år før krav om omsorgsovertakelse ble framsatt.

Det kan også forekomme at den forelderen som bor utenfor hjemmet får partstatus alt for tidlig i en sak. Det vil være tilfelle der barnevernet omgående mener at det foreligger en omsorgsovertakelsessituasjon. Den borteboende forelder vil da anses som part. Det kan senere vise seg at hjelpetiltak allikevel var tilstrekkelig. Det medfører at den borteboende forelder får informasjon som han ikke har krav på. Det kan være alvorlig for den med daglig omsorg dersom informasjonen blir brukt mot han eller henne i en senere barnefordelingssak. Jeg mener at tidlig i saksbehandlingen bør barnevernet være tilbakeholden med å fastslå om forelderen som bor utenfor hjemmet skal betraktes som part. Det bør også legges vekt på at foreldrene er i konflikt med hverandre, og at enkelte opplysninger i saken kan skade forholdet mellom dem ytterligere. Det betyr at vernet om den personlige integriteten er sentralt under slike omstendigheter. Det er viktig at barnevernet ikke øyeblikkelig betrakter begge foreldrene som parter fordi saken ved første øyekast ser ut som en omsorgsovertakelsessak. Jeg mener at tidspunktet for å fastlegge om begge foreldrene skal regnes som part burde samsvare med kravet til det mildeste inngreps prinsipp⁵⁵. Barnevernet skal som tidligere nevnt alltid vurdere om det er tilstrekkelig med et mildere inngrep før det iverksetter tiltaket. Det betyr at der barnevernet mener at det må framsettes krav om omsorgsovertakelse, skal det alltid vurderes om hjelpetiltak er tilstrekkelig. Mye kan tale for at partsrettigheter ikke bør gis til den andre forelderen før denne vurderingen er tatt.⁵⁶

Den siste situasjonen er der forelderen ikke har del i forelderansvaret. Personen vil i utgangspunktet ikke få partsstatus, med unntak av omsorgsovertakelsessak for fylkesnemnda når det gjelder fastsettelse av egen samværsrett og bidragsbetaling. Vedkommende vil likevel ikke ha innsyn i alle sakens dokumenter. Barnevernet har også her i utgangspunktet ingen mulighet til å informere om tiltak som blir iverksatt, med begrensning av der den andre forelderen samtykker. Det kan likevel skje at en forelder uten forelderansvar underrettes om en omsorgssak. Det vil være tilfellet der barnevernet

⁵⁵ Det mildeste inngreps prinsipp går ut på at det ikke skal iverksettes mer inngripende tiltak enn nødvendig. Barnevernet skal alltid vurdere om et mildere tiltak vil være tilstrekkelig.

⁵⁶ Figenschow, Ringberg og Ekanger (2006) s. 109-112.

kontakter vedkommende forut for sakens behandling i fylkesnemnda på grunn av spørsmålet om eget samvær. I dette tilfellet tolkes regelen om at klientforhold ikke skal røpes innskrenkende. Man kan si at bvl § 4-19 om samværsrett blir en spesialregel i forhold til fvl. § 13, 1 ledd nr. 1. Reelle hensyn taler også for tolkningen. Det biologiske prinsipp sier at det er av stor verdi at barnet har kontakt med begge foreldrene sine. Det kan også være til barnets beste at det foreligger en samværsavtale.

Spørsmålet om adgangen til å varsle ved en omsorgsovertakelse kommer også opp der det er aktuelt å foreta en fosterhjemplassering hos den biologiske forelderen. I forskrift om fosterhjem § 4, 2 ledd⁵⁷ står det at ”barneverntjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem”. Denne forskriften tilsier at forelderen uten foreldreansvar skal vurderes som fosterforelder. Det kan da stilles spørsmål om paragrafen i forskriften er i strid med fvl. § 13, 1 ledd nr. 1. I denne bestemmelsen har man som tidligere nevnt taushetsplikt om ”personlige forhold”. I paragrafens annet ledd regnes det opp en del forhold som ikke skal betraktes som personlig dersom de ikke røper et klientforhold. På det grunnlaget kan man si at avsløring av klientforhold faller inn under ”personlige forhold”. Problemet er da om bestemmelsen setter et absolutt forbud mot å røpe et klientforhold. Det er ikke en klar ordlyd som taler for en slik tolkning. Man kan da se på om reelle hensyn tilsier at bestemmelsen tolkes innskrenkende. Hensynet til den personlige integritet og tillitsforholdet til barnevernet taler mot at klientforhold kan røpes. Det gjør også hensynet om at man skal ha klare og konsise regler.

Det som kan tale for avsløring av klientforhold og at barneverntjenesten kan varsle er det biologiske prinsipp. Hensynet til barnets beste og formålet bak barnevernloven kan også være argumenter for en innskrenkende tolkning. I ot.prp. nr. 44 (1991-1992) og av Barne- og familiedepartementet⁵⁸ legges det til grunn at man kan foreta fosterhjemplassering hos den biologiske forelderen. Muligheten til å varsle vil være en forutsetning for at forelderen kan bli vurdert som fosterforelder. Det kan derfor hevdes at siden lovgiver har åpnet for

⁵⁷ FOR 2003-12-18 nr. 1659

⁵⁸ Retningslinjer av Barne- og familiedepartementet 23. november 1993.

fosterhjems plassering hos biologiske foreldre forutsetter lovgiver at man kan varsle. Det kan også sies at barnevernloven er en spesiallov i forhold til forvaltningsloven og at dersom hensynet til barnet tilsier det bør det åpnes for at klientforhold kan røpes. Jeg mener at hensynet til barnet må være avgjørende og der det er til barnets beste bør klientforhold kunne avsløres. Jeg mener derfor at fvl. § 13, 1 ledd nr. 1 kan tolkes innskrenkende, og at fosterhjemforskrift § 4, 2 ledd ikke strider med loven. Jeg synes ikke det bør foreligge en generell adgang til å varsle, men at det skal gjøres der det foreligge holdepunkter for at vedkommende kan være egnet som fosterforelder, for eksempel at forelderen uten foreldreansvar har fast arbeid, bopel og er etablert med ny familie.

3.2 Saksbegrepet

Tvml. § 482⁵⁹ slår fast hva retten kan prøve når en sak påkjæres fra fylkesnemnda. I bestemmelsen står det at retten kan prøve "alle sider av saka". Problemet er om det skal legges til grunn en tolkning der retten kun kan prøve det som ble brakt inn for tingretten eller om de kan prøve alle spørsmål som ble avgjort av fylkesnemnda. Dette har vært drøftet i både juridisk teori og rettspraksis.

I rettspraksis ser man en endring i Høyesteretts syn. I Rt. 1997 s. 170 og Rt. 2001 s. 1637 legges det til grunn at retten kun har kompetanse til å behandle de spørsmål som kreves overprøvd, mens i Rt. 2002 s. 1378 og Rt. 2003 s. 1319 tolkes "alle sider av saka" utvidende, slik at retten har mulighet til å ta stilling til ethvert spørsmål som ble behandlet av fylkesnemnda. Det betyr at alle spørsmål anses som "samme sak".

I Rt. 2003 s. 1319, slås det fast at hovedregelen fortsatt er at retten bare kan behandle de spørsmål som er brakt inn, men at unntak kan følge av en naturlig forståelse av bestemmelsen. Tvml. § 482 tolkes utvidende ut fra en barnets beste vurdering og nødrettslige betraktninger. Menneskelig hensyn som at en ny barnevernssak vil være en stor påkjenning for barnet er avgjørende. Det er også av betydning at en barnevernssak skal avgjøres etter hvordan forholdene er på domstidspunktet. Høyesterett mener at en forandring i barnets situasjon kan tilsi at retten bør ha en anledning til å behandle

⁵⁹ Lov av 13. august 1915 nr. 6. Tvistemålsloven.

spørsmålet siden barnets beste alltid skal være avgjørende. Barnets totalsituasjon kan da tas i betraktning. Totalsituasjonen til barnet var avgjørende i Rt. 2002 s. 1378. Den utvidende tolkningen medførte at retten fikk anledning til å fastsette den totale samværsretten for foreldrene under ett selv om det bare var morens samværsrett som var påkjært.

Høyesteretts forståelse av tvml. § 482 har vært kritisert i teorien. Rikke Lassen tar avstand fra rettsanvendelsen til Høyesterett i sin artikkel "Barnevernet – tilbake til starten?".⁶⁰ Hun anfører at tolkningen til Høyesterett er i strid med legalitetsprinsippet. I forhold til tvangssaker bør legalitetsprinsippet anvendes relativistisk, der streke inngrep krever klare og overskuelige hjemler. Det må gjelde både materielle og prosessuelle regler. Jeg er enig i dette synspunktet. Det er særlig viktig vedrørende tvangsinngrep at hjemmelsgrunnlaget er klart. På barnerettens område er personlig integritet og tillitsforhold til det offentlige sentrale hensyn. Klare og overskuelige hjemler kan derfor være vesentlig i forhold til om en person føler at han blir utsatt for maktovergrep fra det offentlige. Det har også betydning i forhold til rettssikkerheten.

Hun angir som en annen grunn for sitt standpunkt hensynet til rettskraft. Jeg mener at dersom Høyesterett tillater behandling av saker som i utgangspunktet er rettskraftige, kan det føre til at tillitten til domstolene svekkes. Jeg mener at ankefristen bør være absolutt selv om det i enkelte situasjoner kan virke urimelig. Absolutte frister er en forutsetning for rettssikkerhet og hindring av maktmisbruk. Det har også betydning for den enkelte persons forutberegnelighet.

Rikke Lassen mener også at hensynet til kontradiksjon taler mot tolkingen. I Rt. 2003 s. 1319 er oppfyllelsen av prinsippet en forutsetning for at unntaket godtas. Det er ikke noe som tilsier at det kontradiktoriske prinsipp ikke ble fulgt under rettssaken. Problemet i forhold til prinsippet, når det gjelder bruken av unntaket er at de kontradiktoriske rettighetene fås senere enn der saken blir anket. Det kan være negativt i forhold til

⁶⁰ Tidsskrift for familierett, arverett og barnerettslige spørsmål (FAB), Årgang 2004, nr. 1 s. 3-5.

kompliserte saker og særlig i forhold til barnevernssaker hvor barnets situasjon skal avgjøres etter hvordan den er på domstidspunktet. Behovet for at man så tidlig som mulig får klarhet i situasjonen kan derfor være ekstra framtreddende i slike saker.

Endelig hevder Rikke Lassen at tolkningen i Rt. 2003. s 1319 kunne vært unngått ved bruken av mindre inngripende tiltak, innfor rammen av legalitetsprinsippet. Jeg mener at om det finnes mulighet for å benytte et mildere inngrep bør det alltid vurderes. På barnerettens område står som nevnt tidligere det mildeste inngreps prinsipp sentralt. Det taler mot den tolkningen Høyesterett har foretatt.

Tolkningen til Høyesterett kan i visse situasjoner få negative konsekvenser på grunn av innsynsretten foreldrene får i taushetsbelagt informasjon om hverandre. Det kan for eksempel være tilfellet der moren bringer inn for domstolene spørsmålet om sin egen samværsrett. I fylkesnemnda ble samværsspørsmålet behandlet under ett sammen med faren. Foreldrene til barnet har felles foreldreansvar, men bor hver for seg. I forhold til domstolene vil faren i utgangspunktet ikke betraktes som part. Det er bare de som formelt står som saksøker eller saksøkte som er part i en rettssak.⁶¹ Problemet i forhold til taushetsplikten kan komme opp fordi det kan ha kommet nye opplysninger om moren siden behandlingen i fylkesnemnda. Hun kan ønske at disse holdes skjult for faren dersom de befinner seg i en konfliktsituasjon. Forståelsen til Høyesterett av tvml. § 482 kan resultere i at farens samværsrett også tas opp og dermed blir en del av saken. Faren får da status som part og dermed innsynsrett i dokumenter om moren.

⁶¹ Lindboe (2003) s. 230.

4 Barnevernets mulighet til å innhente opplysninger og meldeplikten overfor barnevernet

4.1 Opplysningsplikten overfor barneverntjenesten

Taushetsplikten må sees i sammenheng med opplysningsplikten som opphever taushetsplikten i gitte situasjoner. Den medfører at barnevernet kan motta og kreve informasjon som i utgangspunktet er taushetsbelagt om barnet og dets omgivelser fra andre personer og instanser. Opplysningsplikten i forhold til barnevernet er regulert i bvl. § 6-4, men er også nedfelt i egne bestemmelser i gjeldende særlover, for eksempel barnehageloven § 22⁶² og helsepersonelloven § 33. Sammenlignet med andre offentlige myndigheter og personer som arbeider med barn og unge, har barnevernet en utstrakt mulighet til å få opplysninger om barn som befinner seg i krevende livssituasjoner. Samtidig har barnevernet i liten grad plikt til å gi opplysninger til andre, med unntak av opplysningsplikten til sosialtjenesten om gravide rusmisbrukere jfr bvl § 6-4, 3 ledd og informasjonsplikten til påtalemyndighetene hvor en sak blir overført til barnevernet etter strprl. § 71b. Jeg mener det er avgjørende for barnevernets arbeid at det foreligger en slik hjemmel. Barnevernet kan havne i konfliktsituasjoner i forhold til sine klienter. Den informasjon barnevernet vil innhente om dem kan gi negative konsekvenser for klientene. Opplysningsplikten medfører at barnet settes i sentrum.

Det følger av bvl. § 6-4, 1 ledd at utgangspunktet er at informasjon skal innhentes i samarbeid med den saken gjelder eller slik at vedkommende har kjennskap til innhenting. Grunnen er at åpenhet fører til et bedre samarbeidsforhold mellom barnevernet og parten, slik at man kan unngå at klienten føler at han er i en tvangssituasjon. I enkelte tilfeller er det likevel ikke anledning til å innhente samtykke, for eksempel der det er klart at foreldrene overhode ikke vil samarbeide med barnevernet. Det er da opplysningsplikten i bvl. § 6-4 blir aktuell. Utgangspunktet er at parten skal ha kjennskap til innhenting, for eksempel at det informeres i et brev, men det begrenses til så langt det er mulig. Barnevernloven og forarbeidene til den sier ikke noe om i hvilke situasjoner det kan blir aktuelt å utelate et varsel til vedkommende. Man må gå til fvl. § 16, 3 ledd, litra a.

⁶² Lov 17. juni 2005 nr. 64. Barnehageloven.

I henhold til bestemmelsen kan varsling unnlates hvis ”varsling ikke er praktisk mulig eller det vil medføre fare for at vedtaket ikke kan gjennomføres”. Varsling kan være praktisk umulig dersom vedkommende befinner seg i utlandet, mens fare for at vedtaket ikke kan gjennomføres vil være tilfelle der varslingen om innhenting vil medføre at foreldrene motarbeider pålegget om informasjon.

4.2 Hvem gjelder opplysningsplikten for

4.2.1 Offentlige myndigheter og yrkesutøvere

I henhold til bvl. § 6-4 påhviler opplysningsplikten offentlige myndigheter og organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune. Det foreligger en opplysningsplikt for dem som innehar en forvaltningsmessig taushetsplikt. Bestemmelsen pålegger også opplysningsplikt for en rekke utøvere med yrkesmessig taushetsplikt, som yrkesutøvere i medhold av lov om helsepersonell, lov om psykisk helsevern, lov om helsetjenester i kommuner, lov om sykehus, lov om familievernkontorer og meklingsmenn i ekteskapsaker samt lov om frittstående skoler.

I en dom fra Eidsivating lagmannsrett⁶³ ble det fastslått at opplysningsplikten påhviler den enkelte ansatte, og begrenses derfor ikke til et ansvar for selve etaten eller organet. Det at plikten påhviler den enkelte kan medføre at de ansatte blir mer bevisst på opplysningsplikten. De kan ikke gjemme seg bak organet eller etaten de arbeider for, men må selv aktivt påse at de oppfyller plikten. Det å melde i fra til barnevernet kan være vanskelig for enkelte. Jeg tror at færre vil vegre seg for å kontakte barnevernet dersom de vet at de kan holdes ansvarlige. Resultatet i dommen medfører at meldeplikten effektiviseres.

4.2.2 Domstolene

Det neste spørsmålet er om domstolene faller inn under begrepet ”offentlig myndighet”. Det ble behandlet i en kjennelse av 23. Juni 2000 av Høyesterett.⁶⁴ I kjennelsen ble det

⁶³ LE 1998 s. 496 (Eidsivating lagmannsrett)

⁶⁴ Denne dommen er ikke publisert, men er omtalt i boken til Ofstad og Skar (2004) s. 279-280.

antatt at bvl. § 6-4 ikke kom til anvendelse. Saken omhandlet spørsmålet om barnevernet hadde rett til å få utlevert en sakkyndig rapport som domstolene tidligere hadde fått overlevert i en barnefordelingstvist. Barnevernet ville benytte seg av rapporten i en sak om omsorgsovertakelse. Jeg er enig med tolkningen. Den samsvarer med maktfordelingsprinsippet, hvor domstolen anses som et uavhengig organ.

4.2.3 Politi

Opplysningsplikten er også aktuell i forhold til politiet. Det foretas en sontring mellom opplysninger som er knyttet til en straffesak og informasjon som faller utenfor. For sistnevnte informasjon har politiet taushetsplikt etter forvaltningsloven. Det følger av politiinstruksene § 5-5, 2 ledd.⁶⁵ Det medfører at politiet har en forvaltningsmessig taushetsplikt som kan oppheves etter bvl. § 6-4.

Politiets taushetsplikt om opplysninger som er knyttet til en straffesak omhandles av straffeprosessloven § 61 a, mens opplysninger som kan gis til andre reguleres av § 61 b og c. I forhold til barnevernet er strprl. § 61 c nr. 8 relevant. Der står det at: ”taushetsplikten ikke er til hinder for at opplysninger blir gitt til andre enn partene når dette har særskilt hjemmel i lov”. I fotnote nr. 2 til denne bestemmelsen blir det foretatt en henvisning til bvl. § 6-4. Politiets opplysningsplikt blir også omtalt i Ot. prp. nr. 106 (2001-2002),⁶⁶ hvor det står at politiet har opplysningsplikt til barnevernet etter bvl. § 6-4, men politiet har ingen plikt til å etterforske for å fremskaffe videre opplysninger. Det innebærer at politiet bare plikter å gi barnevernet opplysninger som det allerede har om barnet. Det formodes at bvl. § 6-4 kommer til anvendelse selv om politiet er midt i etterforskning av grove og alvorlige straffesaker. Skar og Ofstad sier i ”kommentarutgaven” på s. 280 at ”etterforskningshensyn antas likevel sjelden å komme i konflikt med behovet for at det gis et minimum av opplysninger til barneverntjenesten når etterforskningen av en straffesak har avdekket alvorlig bekymring for et barn”. Jeg mener også at det er tilfellet i de fleste sakene. Politiets oppgave vil eventuelt være å avgjøre hva som er relevante opplysninger. I situasjoner hvor opplysningsplikten kommer ved et påbud forenkles jobben ved at den som

⁶⁵ Politiinstruksene av 22. juni 1990 nr. 3963

⁶⁶ Ot.prp.nr.106 (2001-2002) s.17.

kommer med påbudet må presisere hvilke opplysninger som ønskes. Der politiet har informasjonsplikt av eget tiltak er det politiet som i første hånd må vurdere om det foreligger en situasjon som utløser opplysningsplikt og hvilke opplysninger som skal gis. Det kan i en del tilfeller være mer tidskrevende enn der man har klare presiseringer, og kan derfor lettere komme i konflikt med et etterforskningshensyn.

Jeg mener det er hensiktsmessig med en opplysningsplikt som er absolutt. Hensynet til barnet bør veie tyngre enn etterforskningshensynet. Et unntak som innskrenker opplysningsplikten på grunn av etterforskningshensynet tror jeg lett kan bli en regel som politiet kan gjemme seg bak, fordi politiet ofte jobber med grove og alvorlige straffesaker.

Bvl. § 6-4 er ikke den eneste bestemmelsen som pålegger politiet en informasjonsplikt. Etter strprl. § 71 b kan det besluttes av påtalemyndighetene at en sak hvor det er begått en straffbar handling skal overføres til barnevernet. Kravet er at personen ikke har fylt 15 år. Bestemmelsen medfører at det må opprettes et visst samarbeidsforhold mellom barnevernet og politiet fordi den forutsetter at det foregår en informasjonsutveksling.

Jeg skal først se på de opplysninger som går fra politiet til barnevernet. Informasjon som blir overlevert med hjemmel i strprl. § 71 b vil være forskjellig fra de opplysningene barnevernet får tilgang til etter bvl. § 6-4. Etter bvl. § 6-4 vil det utgis et minimum av informasjon. Det vil kun være aktuelt å overbringe informasjon som er relevant i forhold til alvorlig omsorgsvikt eller vedvarende atferdproblemer. Etter strprl. § 71 b iverksetter barnevernet tiltak på grunnlag av at barnet har foretatt en straffbar handling. Det medfører at informasjonen som barnevernet mottar vil være dokumenter angående den straffbare handlingen. Barnevernet vil da få tilgang til betydelig mer vidtgående informasjon enn etter bvl. § 6-4.

Strprl. § 71b medfører at politiet har krav på en viss informasjon om saken etter at den har blitt overført. Omfanget av plikten blir nærmere gjort rede for i forarbeidene.⁶⁷

Utgangspunktet er at barnevernet på selvstendig grunnlag avgjør om det skal iverksettes

⁶⁷ Ot.prp.nr.106 (2001-2002) s 53.

tiltak og eventuelt hvilke tiltak. Det samsvarer med en uttalelse gjort av justisdepartementets lovavdeling.⁶⁸ Etter strprl. § 71 b, 1 ledd, 2 pkt, skal barnevernet underrette påtalemyndighetene om hvorvidt det treffes vedtak i saken eller ikke. I følge forarbeidene vil det kun være aktuelt å avgi informasjon om vedtaket som relaterer seg til saksforholdet overført fra påtalemyndighetene. Det begrenser barneverntjenestens underrettelsesplikt. De kan ikke gi opplysninger om det er iverksatt tiltak overfor andre familiemedlemmer, kun om det konkrete barnet i saken. Det vil være et inngrep i personlige forhold dersom påtalemyndigheten skulle få informasjon om hele familien. Jeg mener det er en riktig tolkning av bestemmelsen. Slik informasjon vil ikke kunne anses som nødvendig informasjon. En rett til informasjon om andre familiemedlemmer samsvarer ikke med hensynet bak informasjonsplikten, som er at påtalemyndighetene skal ha en kontrollerende funksjon i forhold til sakens videre eksistens. Slike opplysninger hører til den konkrete behandlingen av saken. Det kan også påstås at innsyn i informasjon om andre familiemedlemmer krever hjemmel i lov for å ikke stride mot legalitetsprinsippet. Barnevernet skal heller ikke gi informasjon om det underliggende materialet for barneverntjenestens beslutning. Påtalemyndighetene skal informeres dersom saken overføres til andre hjelpeinstanser. Ordet ”vedtak” tolkes slik at det omfatter en overføringsbeslutning. Endelig skal barnevernet underrette påtalemyndighetene dersom det foreligger en beslutning om at det ikke skal iverksettes hjelpetiltak.

4.2.4 Privatpersoner

Det normale er at privatpersoner, for eksempel naboer, venner, slektninger ikke har meldeplikt overfor barnevernet. Det kan i visse tilfeller modifiseres gjennom avvergeplikten i strl. § 139. Det er ikke en meldeplikt særskilt overfor barnevernet, men overfor ”vedkommende myndighet”. Meldeplikten vil i de fleste tilfeller være aktuell overfor politiet. Avvergeplikten er en generell plikt som alle har. Det betyr at den også får anvendelse over for de med forvaltningsmessig taushetsplikt og yrkesmessig taushetsplikt. Barnevernet har derfor plikt til å melde fra til politiet dersom det mottar pålitelig kunnskap

⁶⁸ Se JDLOV-2004-3362.

om for eksempel incest. Avvergeplikten innebærer at taushetsplikten oppheves der plikten utløses. Bestemmelsen har et begrenset anvendelsesområde ved at den bare kan benyttes overfor alvorlige forbrytelser, for eksempel voldtekt, incest, grov legemsbeskadigelse og drap. Sammenlignet med bvl. § 6-4 er terskelen som utløser meldeplikten etter strl. § 139 høyere. Ved for eksempel fysisk mishandling inntreer ikke avvergeplikten før det er fare for at den medfører ”betydelig Skade paa Legeme eller Helbrede” jfr strl § 231, mens opplysningsplikten etter bvl. § 6-4 vil kunne inntre før det er fare for slik skade. Dersom man hadde operert med et krav om grov legemsbeskadigelse etter bvl. § 6-4 ville ikke meldeplikten fått noen praktisk betydning ved siden av avvergeplikten. Kunnskapskravet etter de to bestemmelsene er også forskjellige. Etter strl § 139 må personen inneha ”pålitelig kunnskap” om forbrytelsen, mens det etter bvl. § 6-4 bare kreves at personen har ”grunn til å tro”. Det betyr at i sistnevnte tilfellet må det ikke foreligge sikker kunnskap. Det er nok at det er grunn til å tro at det foreligger for eksempel alvorlig omsorgssvikt. Avvergeplikten er avgjørende for at samfunnet skal ha en mulighet til å bekjempe slike forbrytelser. Samfunnsmessige hensyn anses derfor viktigere enn den personlige integriteten til de personene som utførere forbrytelsene.

4.2.5 Krisesentre

Opplysningsplikten i forhold til krisesentre er et omdiskutert tema. I Norge drives de fleste krisesentre med få unntak av private organisasjoner som mottar støtte fra staten og kommunen. Tall fra Ot.prp.nr.111 (2004-2005)⁶⁹ viser at det er 50 krisesentre og 5 av dem er kommunalt drevet. I forhold til de kommunalt drevne krisesentrene vil det foreligge en forvaltningsmessig taushetsplikt for de ansatte. Det innebærer at opplysningsplikten etter bvl. § 6-4 kommer til anvendelse. Problemet vedrørende opplysningsplikten vil være overfor de privateide krisesentrene. De regnes ikke som ”offentlig myndighet”, og man kan heller ikke si at de utfører tjeneste for det offentlige, selv om de mottar offentlig støtte. Det antas at ordlyden i bvl. § 6-4 ikke kan tolkes utvidende. Et pålegg om opplysningsplikt vil anses som en plikt som krever hjemmel i lov, og en utvidet tolkning vil derfor være et brudd på legalitetsprinsippet.

⁶⁹ Ot.prp.nr.111 (2004-2005) s. 6

De private krisesentrene omfattes ikke av noen lovpålagt taushetsplikt. Det innebærer ikke at de som arbeider der ikke har taushetsplikt, men det er vanlig at de opererer med en selvpålagt taushetsplikt. Forskjellen i forhold til den forvaltningsmessige taushetsplikten er at brudd på plikten ikke medfører sanksjoner etter strl. § 121, man mister bare moralsk anseelse.

Til krisesentre ankommer det mange voldsutsatte kvinner med barn som blir utsatt for daglig vold eller trusler. Det kan hevdes at det har vokst fram et behov for at de ansatte ved krisesentrene skal ha en mulighet til å melde i fra til barnevernet dersom kvinnen velger å vende tilbake til det voldelige forholdet, hvor barnet mest sannsynlig igjen vil bli utsatt for alvorlig omsorgssvikt. I de tilfellene hvor krisesentre ikke har opplysningsplikt kan de bare melde fra til barnevernet hvor det foreligger samtykke, avvergeplikt eller i de situasjonene hvor krisesentre har tatt forbehold i sin selvpålagte taushetsplikt om at de kan gi opplysninger til barnevernet. Det er tungtveiende hensyn som taler for og imot en opplysningsplikt.

Det som taler mot en opplysningsplikt er det tillitsforholdet kvinner må ha til krisesentre for at de vil oppsøke dem. En opplysningsplikt kan medføre at enkelte kvinner vegrer seg for å ta kontakt i fare for at krisesentrene gir beskjed til barnevernet om hjemmesituasjonen. Terskelen for å oppsøke krisesentre kan bli høyere med en opplysningsplikt. NOU 2003-31 "Retten til et liv uten vold"⁷⁰ nevner at krisesentrene er det stedet hvor voldsutsatte kvinner får en "uforbeholden" beskyttelse mot vold. Det kan stilles spørsmål om man bør sette opplysningsplikten til krisesentre i en særstilling i forhold til for eksempel andre yrkesutøvere som er pålagt opplysningsplikt. Ved at krisesentrene pålegges meldeplikt mister kvinnene et sentralt sted hvor de kan henvende seg uten å være redd for at det skal få konsekvenser som de ikke har bifalt. Krisesentrene er det stedet hvor kvinner har en mulighet til å komme bort fra en voldelig hverdag. De får en anledning til selv å ta kontroll over livet sitt i eget tempo. De får igjen sjansen til å treffe egne

⁷⁰ NOU 2003-31 s. 200.

beslutninger om en annen hverdag uten trusler og vold. Det gjøres innenfor trygge rammer og med den hjelp de kan få på krisesenteret til forbedring av sin livssituasjon.

Opplysningsplikten kan medføre at kvinnene ikke føler at de i utgangspunktet har frie valg når de kontakter sentrene. Grunnen til det er at de vet at det de forteller kan få konsekvenser. Det blir ikke et absolutt fristed hvor de kan få den hjelp de selv ønsker.

Det som taler for en opplysningsplikt er hensynet til barnet og dets trygghet. Barnets beste er et tungtveiende og sentralt hensyn i Norge. Det vises ved at Norge har anerkjent prinsippet internasjonalt ved konvensjoner de har tiltrådt og at det er det grunnleggende prinsipp som barnevernet skal følge. Kvinner som kommer til krisesentre er som regel utsatt for stor og umenneskelig påkjenning, og det er ikke alltid at de er i stand til å fatte de beslutninger som vil være til det beste for barnet. Det kan hevdes at det er viktig at barnet har et organ som kan tre inn i en slik situasjon og ivareta barnets interesser.

I følge lovgiver er det hensynet til barnet som er gitt avgjørende vekt. Det foreligger i dag en endringslov om opplysningsplikt for krisesentre. Den vil etter planen tre i kraft 1.juli 2006. Barnevernloven vil med dette få en egen bestemmelse, bvl. § 6-4 a, som regulerer opplysningsplikten for krisesentre. Bestemmelsen pålegger opplysningsplikt etter bvl. § 6-4 for private krisesentre som får driftskostnader dekket av det offentlige. Lovreguleringen medfører et behov for at taushetsplikten fastsettes i loven. Krisesentrene vil ikke bli pålagt en forvaltningsmessig taushetsplikt. De vil bare ha taushetsplikt om de forhold de får kjennskap til i forbindelse med barneverntjenestens innhenting av opplysninger. Brudd på taushetsplikten vil bli sanksjonert etter strl. § 121 hvis medarbeideren blir gjort oppmerksom på at overtredelsen kan få en slik følge. Det skal kunne gis nærmere forskrifter om hvilke krisesentre og medarbeidere som omfattes av bestemmelsen.⁷¹

4.3 Nærmere om vilkårene for opplysningsplikten

Opplysningsplikten utløses i bestemte situasjoner. I henhold til bvl. § 6-4 må det enten være grunn til å tro at barnet blir mishandlet i hjemmet, eller det må foreligge andre former

⁷¹ NOU-2003-31. s. 199-201 og Ot.prp.nr. 111 (2004-2005) s.6-13.

for alvorlig omsorgsvikt, eller barnet må ha vist vedvarende alvorlige atferdsvansker. Bestemmelsen viser til bvl. §§ 4-10, 4-11, 4-12 og 4-24 for å klarlegge hva som nærmere ligger i disse forholdene. Bvl. § 4-10 omhandler situasjonen der foreldrene ikke sørger for medisinsk behandling eller undersøkelse hvor det er grunn til å tro at barnet er utsatt for en livstruende eller annen alvorlig sykdom. Bvl. § 4-11 gjelder i de tilfeller hvor foreldrene ikke tilser at et funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket særlig behov for behandling eller opplæring. Bvl. § 4-12 regulerer fysisk, psykisk og forventet omsorgssvikt. Endelig omhandler bvl. § 4-24 de situasjonene hvor et barn har vist alvorlige atferdsvansker.

Som tidligere nevnt er beviskravet at det er ”grunn til å tro” at barnet er utsatt for en av de nevnte omstendigheter. Det er avgiverorganets skjønn som i utgangspunktet er avgjørende. Det er ikke noe krav om at personen faktisk vet at barnet blir utsatt for en situasjon nevnt i bvl. § 6-4, men mistanken må kunne underbygges. Det betyr at dersom det bare er mulighet for at en opplysningspliktsituasjon foreligger, så kommer ikke bestemmelsen til anvendelse. Bvl. § 6-4 opererer ikke med et alt for strengt beviskrav. Krav om faktisk viten ville medført at barnevernet i liten grad ville hatt en mulighet til å motta informasjon. Det er bare i et fåtall situasjoner at personer har klare og sikre bevis om de faktiske hendelsene. Grunnen er at det ofte kreves en undersøkelsesfase for å kartlegge situasjonen nærmere. Et strengt beviskrav kunne også resultere i at personer ville vegre seg for å oppsøke barnevernet fordi de ikke har klare nok bevis eller føler at de ikke har det. Situasjonen til barnet og muligheten for barnevernet til å gripe inn tilsier at beviskravet ikke bør være for strengt.

Etter at barnevernet har undersøkt saken kan det forekomme at situasjonen ikke er så alvorlig som antatt. Det betyr ikke at den som har gitt informasjon har brutt taushetsplikten. Personen går klar så lenge han hadde grunn til å tro at barnet befant seg i en situasjon som utløste opplysningsplikt.

Opplysningsplikten utløses etter en konkret vurdering av et bestemt barn. Det kan derfor ikke gis opplysninger om grupper av enkeltpersoner på det grunnlag at de befinner seg i en risikoutsatt gruppe. Opplysningsplikten er ikke begrenset til forhold i hjemmet eller til

foreldrene, men det må sees på barnets totale omsorgssituasjon. Det kan derfor bli aktuelt å motta opplysninger om andre personer i barnets omgangskrets, for eksempel søsken eller andre slektninger. Dette medfører at det blir lettere å få en helhetsvurdering av livssituasjonen til barnet, slik at dekkende tiltak fattes.⁷²

Ved lov av 17. juni 2005 nr. 65 ble bvl. § 6-4, 2 ledd endret. Det resulterte i at opplysningsplikten i en viss grad ble utvidet. Endringen innebærer at fylkesnemnda ved pålegg kan motta opplysninger dersom de skal behandle saker etter bvl. §§ 4-19, 4-20 og 4-21 og det er grunn til å tro at barnet kan bli utsatt for en situasjon eller risiko nevnt i bvl. §§ 4-10, 4-11 eller 4-12. Endringen trådte i kraft 1. januar 2006. Bvl. § 4-19 regulerer samværsrett etter en omsorgsovertakelse. Bvl. § 4-20 omhandler fratakelse av foreldreansvar og adopsjon, mens bvl. 4-21 gjelder oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse. I teorien ble det før endringen kritisert at opplysningsplikten ikke omfattet disse situasjonene. Lindboe nevner i sin bok "Barnevernrett" på s. 66 som et eksempel på at situasjonen var uhensiktsmessig; at en lege ved en forberedelse av en sak om tilbakeføring, på grunn av taushetsplikten, skal være forhindret fra å fortelle at mors nye samboer er pedofil. Men derimot får legen plikt til å opplyse om dette slik at det kan startes ny omsorgsovertakelsessak så snart barnet er tilbakeført. Jeg er enig i kritikken. Jeg mener at lovendringen medfører at hensynet til barnet blir bedre ivaretatt. Det kan forhindres at barnet flyttes fram og tilbake, slik at det dermed opprettholdes en viss stabilitet og minsker usikkerhet. Jeg synes også at det er viktig med opplysningsplikt i disse tilfellene fordi det er situasjoner som kan få store konsekvenser for barnet og det er derfor avgjørende at saken er godt opplyst.

Endringen i bvl. § 6-4, 2 ledd har ført til en forandring i forhold til bruken av tvml. § 204 nr. 2. Utgangspunktet i Norge er at det er fri bevisføring, som innebærer at partene kan føre de bevis de ønsker. Begrensninger i utgangspunktet må gjøres med hjemmel i loven. Tvml. § 204 nr. 2 er en slik bestemmelse. Den omhandler bevisforbud for opplysninger som er

⁷² Ofstad og Skar (2004) s. 281-282.

undergitt lovbestemt taushetsplikt. Bestemmelsen omfatter den forvaltningsmessige taushetsplikten. Det følger av lovens ordlyd ”tjeneste eller arbeid for stat eller kommune”. Det formodes at bestemmelsen ikke kan tolkes utvidende slik at yrkesmessig taushetsplikt omfattes. I henhold til tvml. § 204 nr. 2, 2 ledd kan det gjøres unntak fra dette forbudet. Det må foretas en interesseavveining mellom hensynene som taler for taushetsplikt og hensynene til sakens opplysning. Det er vedkommende fagdepartement som gis kompetanse til å samtykke til fritakelse av taushetsplikten, men det antas at samtykkekompetansen kan delegeres i samsvar med de alminnelige regler for delegering av forvaltningsmyndighet⁷³. Det innebærer at før endringen i bvl. § 6-4, 2 ledd var ikke Fylkesnemnda helt avskåret fra å motta taushetsbelagte opplysninger i situasjoner etter bvl. §§ 4-19, 4-20 og 4-21. Bestemmelsen medførte at det tidligere var et skille i forhold til den yrkesmessige taushetsplikten. Den kan oppheves etter tvml. § 205, men der er kravet at den som har krav på hemmelighold løser vitnet fra taushetsplikten. Jeg mener at endringen i annet ledd har ført til at man har fått en mer konsis rettstilstand, som også er lettere forståelig og tilgjengelig for de uten juridisk bakgrunn.⁷⁴

4.4 Sondring mellom opplysningsplikt av eget tiltak og etter pålegg

Bvl. § 6-4 sonder mellom to måter barnevernet kan motta opplysninger. Det kan enten skje ved at det gis et pålegg om opplysningsplikt eller ved at personer har opplysningsplikt av eget tiltak. Både de med forvaltningsmessig og yrkesmessig taushetsplikt plikter å gi informasjon ved pålegg og av eget tiltak. Opplysninger til fylkesnemnda kan bare gis ved pålegg.

I bestemmelsen gjøres det et skille mellom hvem som skal være mottaker av informasjonen. De som skal motta opplysninger etter anmodning er de organer som er ansvarlig for gjennomføringen av loven, mens opplysninger av eget tiltak skal gis til kommunens barneverntjeneste. Det at informasjon mottas av dem som er ansvarlig for

⁷³ Ved forskrift 14. januar 1994 nr. 25 er Barne- og familiedepartementet myndighet etter tvml. § 204 nr.2 delegert til fylkesmannen.

⁷⁴ Ot.prp.nr.51(2004-2005) s.457-458 og Lindboe (2003) s. 66-67.

gjennomføring av loven, innebærer at de som akkurat arbeider med saken får tilgang på informasjonen. Dette medfører fortløpende i behandlingen og det opprettholder en viss effektivitet i systemet.

Jeg skal først se på situasjonen i forhold til opplysningsplikt ved pålegg. Det er barnevernet som bedømmer om saken er av en slik art at opplysningsplikten utløses. Det betyr at det er dens vurdering som er avgjørende i forhold til om det for eksempel foreligger en omsorgssviktssituasjon, med unntak av der klageadgangen benyttes. De som gir pålegg om opplysninger må som tidligere nevnt konkretisere hvilke opplysninger de er ute etter. Det innebærer at det er opp til det organet som gir pålegget å definere hva slags opplysninger som ligger innenfor rammen av opplysningsplikten. Konkretisering av opplysningene er særlig viktig i forhold til helsepersonell. Grunnen til det er at de ofte sitter inne med sensitive opplysninger om personen og det er av stor betydning at disse personene vernes. Det betyr at en lege bør være varsom med å gi ut hele journaler, men bare gi ut de opplysninger som er relevante.⁷⁵ I det tilfellet blir legens skjønn avgjørende. Han må vurdere om opplysningene er relevante og nødvendige i forhold til om det for eksempel foreligger alvorlig omsorgssvikt. Barnevernet kan ikke på forhånd vurdere om alle opplysningene i journalen har betydning for saken.

Bvl. § 6-4 inneholder et relevanskrav. I dette ligger at det bare kan kreves opplysninger som er relevante i forhold til situasjonene nevnt i bvl. § 6-4. Relevanskravet medfører begrensninger både generelt og i den enkelte sak. Hva som anses som relevant informasjon i en sak må vurderes konkret i det enkelte tilfellet. Pålegg om å gi opplysninger kan påklages, dersom man mener at de ikke er aktuelle. Det følger av fvl. § 14. Fylkesmannen er klageinstans der pålegget gis av barneverntjenesten. Barnevernet kan i visse tilfeller kreve opplysningene utgitt selv om pålegget er påklaget. Kravet er at det er påtrengende nødvendig å få tilgang på opplysningene. Det kan for eksempel være en situasjon der livet til et barn er i fare. Ordet påtrengende tyder på at det bare er i særskilte situasjoner at

⁷⁵ Dette synet har blitt hevdet i brev til Statens Helsetilsyn av 3. mars 1995 av Barne- og familiedepartementet.

unntaket kommer til anvendelse. Unntaket kan begrunnes ut fra hensynet til barnet og nødrettslige betraktninger.

Meldeplikten til barnevernet av eget tiltak er en plikt som inntreer direkte og som er ubetinget. Det medfører at situasjonen ikke kan avvendes eller man kan prøve å avhjelpe den. Barnevernet kan ikke kontaktes anonymt dersom man har opplysningsplikt etter loven. Jeg er enig med denne tolkningen. Dersom meldinger kunne gis anonymt ville plikten til å gi opplysninger etter bvl. § 6-4 i realiteten bli et valg.

Det kreves en vurdering av den som skal gi beskjed til barnevernet. Personen må som tidligere nevnt først avgjøre om det foreligger en situasjon som utløser meldeplikt.

Deretter må han beslutte hvilke opplysninger som er nødvendige å gi. Han må påse at han ikke gir informasjon som er taushetsbelagt og ikke kan oppheves etter bvl. § 6-4. I en del tilfeller kan det være vanskelig å avgjøre om situasjonen utløser opplysningsplikten. Det kan for eksempel være problematisk å bedømme om man oppfyller kravet til ”grunn til å tro” eller om situasjonen er alvorlig nok. Barnevernet kan da kontaktes for råd, og det er mulighet for å fremlegge saken anonymisert for å avklare om opplysningsplikten er utløst.

76

I enkelte situasjoner kan det være nødvendig for ansatte i barnevernet å benytte seg av opplysninger fra tidligere barnevernssaker i den saken de arbeider med nå. Barnevernet kan ha informasjon om andre familiemedlemmer, for eksempel søsken, fra tidligere saker som det vil anvende. Barnevernarbeideren kan også ha behov for opplysninger fra andre barnevernssaker hun har hatt befatning med. Det antas at barneverntjenesten ikke bare har en anledning, men en plikt til å overføre opplysninger fra en barnevernssak til en annen. Vilkåret er at det må være grunn til å tro at det foreligger en situasjon nevnt i bvl. § 6-4, 2 ledd. Det fremgår ikke klart av ordlyden at det foreligger en slik mulighet, men reelle hensyn tilsier at ordlyden tolkes utvidende. Det er hensynet til barnet som får avgjørende vekt. Det innebærer at taushetsplikten den ansatte i barnevernet har i forhold til andre barn

⁷⁶ Ofstad og Skar (2004) s. 283-284.

og deres familie må vike. Ved overføring av opplysninger fra en barnevernssak til en annen kommer det inn et nødvendighetskrav. Opplysninger kan bare benyttes der det er strengt tatt nødvendig. Det samsvarer med kravet om at opplysninger ikke skal brukes til utenforliggende formål. Det er også et krav om at tredjepersonens navn skal anonymiseres dersom det lar seg gjøre. Det kan hevdes at plikten til overføring påvirker barnevernets mulighet til å behandle like saker likt. Det at barnevernet gis mulighet til å benytte seg av informasjon fra andre saker gjør at det blir lettere å få en oversikt over hvilke hensyn som har vært avgjørende i de forskjellige sakene, og dem kan bedømmes likt der de samsvarer.⁷⁷ Det kan stilles spørsmål om det bør kreves en klarere hjemmel siden det er snakk om inngrep i personlige forhold. Hensynet til legalitetsprinsippet taler for det. Jeg mener likevel det er riktig å tolke ordlyden utvidende. Grunnen til det er hensynet til barnet, som er avgjørende ved tolkningen av hele barnevernsloven. Jeg mener at faren for maktmisbruk ved inngrepet begrenses på grunn av nødvendighetskravet og at personen skal anonymiseres der det lar seg gjøre. Likhetskravet taler også for tolkningen.

Bestemmelsen i bvl. § 6-4 gir barnevernet en utstrakt mulighet til å få opplysninger om når et barn befinner seg i en alvorlig situasjon. Sammenlignet med den gamle barnevernloven har barnevernet i dag en snevrere mulighet til å motta opplysninger. Etter den gamle barnevernsloven § 4 c⁷⁸ hadde bestemte grupper med yrkesmessig taushetsplikt adgang til å gi opplysninger uten hinder av taushetsplikten, bare det var aktuelt å iverksette vernetiltak fra barnevernet. Det kan stilles spørsmål om det fortsatt burde foreligge en slik mulighet. I teorien blir det hevdet fra Lindboe i boken "Barnevernrett" s 68: "at barneverntjenesten bare får all informasjon, eller informasjon i det hele tatt, i de alvorligste sakene, er i strid med hensynet formulert i bvl. § 3-1, 2 ledd, å avdekke problemet så tidlig at varige problemer kan unngås". Jeg mener at dersom barnevernet hadde hatt en mulighet til å motta opplysninger på et tidligere tidspunkt, ville det i en del tilfeller hatt mulighet til å avhjelpe med mildere tiltak. De alvorlige hendelsene som omfattes av opplysningsplikten resulterer

⁷⁷ Ofstad og Skar (2004) s. 283.

⁷⁸ Barneloven av 1953. Lov 17. juli 1953 nr. 14 (opphevet)

ofte i omsorgsovertakelse og kan ikke løses kun ved hjelpetiltak⁷⁹. Jeg mener at den gamle regelen harmoniserer bedre med det mildeste inngreps prinsipp. Dagens regler legger opp til at situasjonen må avvendes til barnet kommer i en alvorlig situasjon før det kan meldes i fra. Det er ikke nødvendigvis til barnets beste. Situasjonen er allikevel ikke fullstendig låst i et slikt tilfelle, ofte løses den ved at det hentes inn samtykke til å kontakte barnevernet. Problemet oppstår der samtykke nektes fordi foreldrene ikke vil ha noe med barnevernet å gjøre. Det kan skje fordi mange har et negativt syn på barnevernet, der de anser barnevernet som en motstander istedenfor for en offentlig instans som skal hjelpe barnet og familien. Det er disse barna som faller mellom to stoler og som barnevernets regler ikke fanger opp på et tidlig tidspunkt.

5 Tverrfaglig samarbeid

En utredning av livssituasjonen til et barn kan være en komplisert oppgave. Det er viktig at man får en helhetlig oversikt over det forholdet barnet befinner seg i. Det medfører at barnevernet ofte er avhengig av ekspertise og informasjon fra andre for å få et fullgodt bilde. Det kan for eksempel trenges vurderinger fra helsepersonell, skole- eller barnehagepersonell, politi m.v. Jeg skal i den videre framstillingen se på barneverntjenestens mulighet til å drive tverrfaglig samarbeid. Det samarbeidet skiller seg fra den kontakten som etableres mellom yrkesgrupper etter bvl. § 6-4. Ved tverrfaglig samarbeid er det representanter fra forskjellige profesjoner, instanser og forvaltningsnivå som jobber sammen om en konkret sak i en gruppe. Det kan være snakk om et team som er opprettes ad hoc, men ofte er det tale om et varig team som jobber med flere saker. Tverrfaglig samarbeid medfører at man får en bred faglig vurdering av saken, som gjør at feilvurderinger av barnets situasjon lettere kan forebygges.

⁷⁹ Bvl. §4-4 regulerer hva som anses som hjelpetiltak.

Etter bvl. § 3-2 pålegges barnevernet å samarbeide. Det skal samarbeide med andre sektorer og andre forvaltningssektorer når dette kan bidra til å løse oppgaver som barneverntjenesten er påbudt etter lov. Bestemmelsen kan ikke i seg selv oppheve taushetsplikten, slik at barnevernet generelt og uten begrensinger kan kollaborere med alle. Utgangspunktet er at samarbeid er en alminnelig rett. Det betyr at det ikke kreves noen lovhjemmel for å samvirke med andre, men i enkelte tilfeller er det allikevel påkrevd. Det vil være situasjonen hvor man pålegges et samarbeid.

Det er taushetspliktreglene som begrenser eller hindrer mulighet for samarbeid. Teamwork kan bare foregå innenfor rammene av taushetspliktreglene. Samarbeid kan skje på forskjellige plan. Det kan for det første forekomme på generelt plan. I slike tilfeller medfører ikke taushetspliktreglene normalt noen problemer. Det er som oftest nyttig å drive med en generell utveksling av tanker og ideer om hvordan det bør gås fram for å løse forskjellige oppgaver.

For det andre kan samarbeid foregå på individplanet. Det skjer ved ideutveksling om en konkret sak. Det er ofte i slike situasjoner at man kommer i konflikt med taushetspliktreglen og hvor det foreligger begrensninger.

Det er unntakene i taushetspliktreglene som åpner for en sjanse til å drive tverrfaglig samarbeid. Problemet er at de forskjellige samarbeidspartnerne har ulike sett av taushetspliktregler og kan derfor arbeide sammen i varierende grad. Noen av dem vil ha flere unntak å spille på enn andre. Barnevernet vil for eksempel ha liten mulighet til å drive teamwork med helsepersonell på grunn av deres strenge taushetsplikt. Problemet kan som tidligere nevnt løses ved at samtykke innhentes for å ta i bruk opplysningene eller at det tverrfaglige samarbeidet foregår i anonymisert form.⁸⁰

I forvaltningen har effektivitetshensynet en sentral plass. Bruken av tverrfaglige team er en måte man kan støtte opp om dette hensynet. I slik team har man mulighet til raskt å fordele saken til riktig fagperson og skaffe de opplysninger som trengs. I en del tilfeller kan team opprettes kun for å lette den administrative behandlingen av saker. Det vil da være

⁸⁰ Holmstedt (2005) s 1058-1059 ”03.05.96. ”Tverretatlig teamarbeid ved skolene-taushetsplikt”

fordelingen og koordineringen av saker som er gruppens funksjon, ikke at man skal jobbe sammen som en gruppe for å løse konflikter.

Muligheten til fortgang i behandling av tvister som slike team medfører, er viktig i forhold til de forskjellige fristene som forvaltningen pålegges å overholde. Det kan ha stor betydning for barneverntjenesten hvor det blant annet finnes frister for når barnevernet må gjennomgå en melding og når det eventuelt må iverksettes undersøkelsessak.⁸¹ Effektivitet og fortgang i saksbehandlingen har vesentlig verdi for barnevernet fordi de ofte mottar et stort antall saker. Teamwork kan resultere i fortgang i saksbehandlingen samtidig som saken får en bred tverrfaglig vurdering. Det gjør at kravet i bvl. § 3-2, 2 ledd om at problemet skal avdekkes så tidlig så mulig slik at varige problemer unngås, kan opprettholdes.

Problemet ved bruk av tverrfaglig team, som jeg tidligere har anført, er at medlemmene av gruppen har forskjellige sett av taushetspliktsregler som må overholdes. Det forutsetter at de enkelte deltakerne har god kunnskap om taushetspliktreglene dersom man skal få til et fungerende samarbeid. Det kan være nyttig at man både kjenner reglene man selv er omfattet av og reglene som regulerer de andre deltakernes taushetsplikt. Det kan hevdes at det burde være nok at man vet hva man selv har taushetsplikt om fordi det er denne plikten som skal overholdes. De andre må på egenhånd tilse at de ikke bryter taushetsplikten sin. Jeg mener at dersom alle i teamet har god kunnskap om taushetsplikten generelt, medfører det at man får en ramme for det gruppen har anledning til å drøfte og man får struktur over mulighetene til teamet. Dersom det på forhånd til en viss grad klarlegges hva som kan diskuteres hindres det at taushetsplikten brytes ved forsnakkelse. En sak klaget inn for sivilombudsmannen tar opp akkurat den situasjonen.⁸² Under et samarbeidsmøte representanter fra fødeavdelingen hadde med deltakere fra de lokale barnevernsmyndighetene, ble det fortalt at en person ikke hadde møtt til

⁸¹ Barnevernloven § 6-9, 1 ledd omhandler fristen for undersøkelsessak. Den er ”snarest eller senest innen tre måneder”. Meldinger til barnevernet blir regulert i bvl. § 4-2 hvor fristen er snarest, men senest innen en uke.

⁸² Se Somb-1992-36 (1992 s. 104)

svangerskapskontroll fordi hun hadde utført en abort. Det ble ansett som brudd på taushetsplikten at dette ble meddelt til alle møtedeltakere. Ombudsmannen rettet kritikk mot sykehusets saksforberedelse i forkant av møtet. Den ble betegnet som mangelfull. Det burde vært utarbeidet nærmere retningslinjer for hvordan samarbeidet skulle gjennomføres.

Et annet problem ved bruken av tverrfaglige team er den påvirkningsmuligheten som kan utarte seg i grupper. Det forekommer når personer jobber sammen, at den med sterkest mening og framtoning vinner fram med sitt syn. Det kan dermed skje at svakere personer i gruppen med mer velbegrunnet syn overskygges av den sterke personen. Faren ved at faste langvarige grupper opprettes er at gruppen begynner å jobbe under en gruppedynamikk der alle har sin "faste" plass. Det kan resultere i at de viktige individuelle fagvurderingene kommer i bakgrunnen. Problemet kan til en viss grad avhjelpes der det finnes klare retningslinjer for samarbeidet.

Ser man på de forskjellige sett av taushetspliktregler har ikke barnevernet stor mulighet til å drive tverrfaglige grupper hvor informasjon utveksles rutinemessig. Den vil være størst dersom ekspertisen finnes innenfor samme forvaltningsorgan eller etat. Kravet er da at barnevernet kan utveksle informasjon når det trengs for en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning. Men som nevnt finnes det liten mulighet dersom personene er fra forskjellige forvaltningsorgan eller etater. Barnevernet kan da bare gi informasjon når det er nødvendig for å fremme institusjonens oppgave eller forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse. Taushetsplikten er veldig streng på dette området.

Jeg er enig i at det er viktig at man har strenge regler for utveksling av informasjon mellom etater og forvaltningsorgan. Grunnen til det er at systemet er veldig komplekst og omfattende slik at informasjon lett kan komme på avveie. Samtidig er kontrollmulighetene av informasjonsstrømmen begrenset.

I Ot. prp nr 71 (1993- 1994) s. 6, ytres det en skeptisk holdning til opprettelse av faste tverrfaglige team. Det argumenteres med at det er stor fare for at opplysningene når flere enn de som har noe å gjøre med de konkrete sakene og som har mulighet til å hjelpe.

Kjønstad redegjør i sin bok om ”Taushetsplikt om barn” på s. 87 for en alternativ organisering av faste barnevernsteam. Han mener at hensynene bak taushetsplikten kan opprettholdes ved at gruppen pålegges en streng taushetsplikt for omverdenen, mens innad i gruppen kan opplysninger fritt utveksles. Jeg er enig med Kjønstad i at personvern hensynet vil bli tilstrekkelig ivaretatt for omverden. Det vil med en slik organisering være liten mulighet for at opplysninger gis til uvedkommende som ikke jobber med saken. Problemet med regelen vil etter mitt syn kunne være at klienten ikke har noen kontroll over hvilke fagpersoner som får kjennskap til opplysningene. Det kan for ham føles som et urimelig inntrengende i personlige forhold. Det kan for eksempel være tilfelle at klienten ønsker at det bare er legen som skal ha kjennskap til medisinsk informasjon om han, ut fra at det er legen som besitter ekspertise og kunnskap på området. Ved en slik regel har klienten ingen styring over hvilke faggrupper opplysningene kan komme i hende på og bli vurdert av. Tillitsforholdet som er et grunnleggende hensyn for taushetsplikt kan dermed bli brutt. Det utslagsgivende vil være hvilke hensyn man vil skal ha avgjørende vekt. Jeg mener at behovet for tverrfaglige grupper bare vil øke i framtiden. I dagens samfunn er det blitt mer vanlig med tverrfaglige vurderinger. Dette gjelder ikke bare overfor barnevernet, men er en generell tendens. Grunnen er at samfunnet blir stadig mer sammensatt og klare skillelinjer viskes ut. Dette medfører at behovet for samarbeid mellom etater og yrkesgrupper bare vil øke. Det kan tale for en omorganisering av taushetspliktreglene hvor nødvendigheten av tverrfaglig samarbeid anerkjennes.

6 Avsluttende bemerkninger

Etter min mening er dagens regler om taushetsplikt omfattende og dårlig strukturert. Det kan være vanskelig å tilegne seg et generelt overblikk over de forskjellige bestemmelsene. Problemet er størst dersom man ønsker kunnskap om de ulike reglene sett i en sammenheng. Dette viser seg særlig i praksis ved bruken av tverrfaglige team. Reguleringen i de forskjellige særlover medfører at tilgjengeligheten til bestemmelsene blir

vanskelig. En mulig løsning på problemet er at de forskjellige taushetspliktbestemmelsene samles i en lov, men hvor forskjellen i taushetsplikten mellom yrkesgruppene opprettholdes. Det vil medføre at det blir lettere å anvende tverrfaglige team optimalt innenfor rammen av taushetsplikten. En oversiktlig og ryddig struktur er særlig viktig siden det også er mange med ikke juridisk bakgrunn som daglig anvender reglene. Det må antas at de i utgangspunktet ikke har samme forutsetning til å manøvrere seg i de forskjellige sett av taushetspliktregler som jurister. I forhold til et rettssikkerhetshensyn er det grunnleggende at det er klare og helhetlige regler.

En annen utfordring ved anvendelse av taushetsplikten er det lukkede systemet reglene gir som resultat. Dette viser seg særlig ovenfor barnevernet. Vanlige mennesker har lite kunnskap om dets virksomhet eller de har en negativ holdning. Jeg mener at en stor utfordring for barnevernet i framtiden vil være å styrke sin posisjon i samfunnet som et hjelpende organ, slik at det ikke kun anses som en overvåkende instans. Barnevernets taushetspliktregler viser at det ikke finnes et stort spillerom for konkret åpenhet om saker. Det er viktig at barnevernet derfor utnytter maksimalt det muligheten de har for å arbeide for mer generell åpenhet innenfor rammen av taushetsplikten. Antall saker som barnevernet mottar øker fra år til år. Det innebærer at barnevernet i framtiden vil ha en sentral plass i samfunnet. Det vil derfor være viktig at de positive sidene ved barnevernet blir framtrepende og bærende i folks holdninger.

7 Litteraturliste

7.1 Lover

- Lov 22. mai 1902 nr. 10 almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven)
- Lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåter for tvistemål (Tvistemålsloven)
- Lov 17. juli 1953 nr. 14 om barnevern (Barnevernloven av 1953) Opphevet
- Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåter i forvaltningssaker (Forvaltningsloven)
- Lov 19. juni 1970 nr. 69 om offentlighet i forvaltningen (Offentlighetsloven)
- Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (Barneloven)
- Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven)
- Lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v. (Sosialtjenesteloven)
- Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (Barnevernloven)
- Lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v.(Helsepersonelloven)
- Lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (Barnehageloven)
- Lov 17. juni 2005 nr. 65 (Endringslov til barnevernloven)
- Lov 20. januar 2006 nr. 3 (Endringslov til barnevernloven)

7.2 Forarbeider

- Ot.prp. nr. 38 (1964-1965) Ikraftsettelse av forvaltningsloven og om endringer av saksbehandlingsregler i forvaltningsloven og andre lover.
- Ot.prp. nr. 27 (1968-1969) Ikraftsettelse av forvaltningsloven og om endringer av saksbehandlingsregler i forvaltningsloven og andre lover.
- Ot.prp. nr. 3 (1976-1977) (endringslov) Behandlingsmåter i forvaltningssaker (regler om taushetsplikt m.m.)
- Ot.prp. nr. 3 (1976-1977) Vedlegg 2.
- Ot.prp. nr 44 (1991-1992) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)
- Ot.prp. nr. 71 (1993-1994) (endringslov) Barneverntjenester (barnevernloven).

Ot.prp. nr. 40 (1999-2000) straffeloven og straffeprosessloven m.v.(tiltak for å beskytte aktørene i straffesaker mot trusler og represalier m.v.)

Ot.prp. nr. 106 (2001-2002) (endringslov) Straffeprosessloven og politiloven m.m. (lovtiltak mot barne- og ungdomskriminalitet).

Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) Mekling og rettergang i sivile tvister (tvistemålsloven)

Ot.prp. nr. 111 (2004-2005) (endringslov) Barneloven (opplysningsplikt m.v. for krisesenter til barnevernet).

Innst. O. nr. 38 (1985-1986) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endring i bestemmelser i særlovgivningen om taushetsplikt (tilpassing til forvaltningsloven)

NOU 2003-31. Retten til et liv uten vold.

7.3 Forskrifter

FOR-1994-01-14-25 Delegering av myndighet til å fritta fra lovbestemt taushetsplikt etter barnehageloven § 16, for ansatte i barnehager og etter barneverntjenesteloven § 6-7 med hensyn til politiavhør for ansatte i barneverntjenesten.

FOR-1990-06-22-3963 Alminnelig tjenesteinstruks (politiinstruksene).

FOR-2003-12-18-1659 Om forsterthjem.

7.4 Rundskriv

Mars 2005: Barne- og Familiedepartementet: Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten. (Q-24)

7.5 Litteratur og artikler

Eckhoff, Torstein og Smith, Eivind. *Forvaltningsrett*, 7. utg. Oslo, 2003.

Figenschow, Wenche. *Barnevern- medier og juss*. Wenche Figenschow, Erik Ringberg, Merethe Ekanger. Oslo, 2006.

Holmstedt, Marie- Louise. *Barnevern 2005-2007*. Oslo, 2005.

Kjellevold, Alice. *Barnevernets taushetsplikt og mulighet for kommunikasjon*. I: Barnevern og omsorgsovertakelse, 2 utg. Oslo, 2003.

Kjønstad, Asbjørn. *Taushetsplikt om barn*. Oslo, 2001.

Lassen, Rikke. "Barnevernet - tilbake til starten?" I: Tidsskrift for familierett, arverett og barnerettslige spørsmål (FAB). Årg. 1 (2004), s. 3-5.

Lindboe, Knut. *Barnevernrett*. 4.utg. Oslo, 2003.

Ofstad, Kari og Skar, Randi. *Barnevernloven med kommentarer*, 4. utg. Oslo, 2004.

Sosial trygghet og rettsikkerhet. Asbjørn Kjønstad ... [et al.]. Bergen, 2000.

Woxholt, Geir. *Forvaltningsloven; kommentarutgave*. Oslo, 1986.

7.6 Rettspraksis

Rt. 1989 s. 1368

Rt. 1993 s. 1409

Rt. 1997 s. 170

Rt. 1998 s. 1592

Rt. 2001 s. 1637

Rt. 2002 s. 1378

Rt. 2003 s. 1319

Høyesterett- Kjennelse. 2000-06-23, ikke publisert.

LH 1994 s. 147 (Hålogaland lagmannsrett)

LG 1996 s. 1455 (Gulating lagmannsrett)

LE 1998 s. 496 (Eidsivating lagmannsrett)

7.7 Uttalelser, brev m.m.

Retningslinjer til lov om barneverntjenesten av 17. juli 1992 av Barne- og familiedepartementet, Oslo, 23. november 1993.

Brev til Statens Helsetilsyn av 3. mars 1995 av fra Barne- og familiedepartementet.

Brev til Fylkesmannen i Rogaland av 3. februar 1997 av Barne- og familiedepartementet.

Somb-1999-9 (1999 s. 69) Sivilombudsmannen.

JDLOV. 2004 s. 3362 (Uttalelse fra justisdepartementets lovavdeling)

